

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÇİZGİ FİMLERİN ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞMESİ VE
AHLAKİ DEĞERLERİ BENİMSEMESİ ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA ÜLKÜ FİDAN

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Murat KOBYA

BOLU, NİSAN - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Beyza Ülkü Fidan tarafından hazırlanan “**ÇİZGİ FİMLERİN ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞMESİ VE AHLAKİ DEĞERLERİ BENİMSEMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir. 14/04/2023

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Murat KOBYA
BAİBÜ

.....

Üye
Prof. Dr. Hüseyin İbrahim YEĞİN
BAİBÜ

.....

Üye
Doç. Dr. Arif Olgun KÖZLEME
ÇOMÜ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 24.03.2023 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %14 olarak tespit edilmiştir.

.....

BEYZA ÜLKÜ FİDAN

ÖZET

ÇİZGİ FİMLERİN ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞMESİ VE AHLAKİ DEĞERLERİ BENİMSEMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA ÜLKÜ FİDAN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT KOBYA)

BOLU, NİSAN - 2023

(IX + 47)

Bu araştırmanın konusunu çizgi filmlerin çocukların sosyalleşmesi ve ahlaki değerleri benimsemesi üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Bu çalışmamızda, toplumu oluşturan kültürel unsurlar ve ahlaki değerlerin çizgi filmlerde nasıl ele alındığı incelenmiştir. Kavramsal çerçeve ele alındıktan sonra TRT Çocuk ve Disney Channel kanallarından seçilmiş "Emiray" ve "Mucize: Uğur Böceği ile Kara Kedi" çizgi filmleri ele alınmıştır. Emiray çizgi filminden 32 bölüm, Mucize: Uğur Böceği ile Kara Kedi çizgi filminden de 23 bölüm belirlenmiş ve belirlenen bu bölümler izlenerek, kültürel unsurlar ve ahlaki değerlerin sunulmuş tarzı ile çocuklarda bırakabileceği etkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen içerik analizine dayalı araştırma sonucunda, yerli ya da yabancı yapım çizgi film izleyen çocukların aile, akraba ve arkadaşlarıyla sosyal ilişkilerinde farklı tutum ve davranışları benimseyebileceği, izledikleri çizgi filmlerin yerli ya da yabancı orijinli olmasının kültürel açıdan anlamlı bir farklılık göstereceği kanaatine varılmıştır. Bu anlamda çizgi filmlerin giyim, kuşam, yaşam tarzı gibi kültürel unsurlar ve ahlaki değerler açısından farklılıklara sebep olabileceği kanaatine ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Din Sosyolojisi, Sosyalleşme, Çizgi Film, Kültürel Unsurlar, Ahlaki Değerler.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF CARTOONS ON CHILDREN'S SOCIALIZATION AND ADOPTION OF MORAL VALUES

MASTER THESIS

BEYZA ÜLKÜ FİDAN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES

(SUPERVISOR: DR. TEACHING STAFF MURAT KOBYA)

BOLU, APRIL 2023

(IX + 47)

The subject of this research is the effects of cartoons on children's socialization and adoption of moral values. In this study, it is examined how the cultural elements and moral values that make up the society are handled in cartoons. After considering the conceptual framework, "Emiray" and "Miracle: Ladybug and Black Cat" cartoons selected from TRT Child and Disney Channel channels were discussed. 32 episodes from Emiray cartoon and 23 episodes from Miraculous: Ladybug and Black Cat cartoon were determined and by watching these determined episodes, the way cultural elements and moral values are presented and the effects they can have on children are tried to be revealed. As a result of the research based on the content analysis, it was concluded that children watching domestic or foreign cartoons may adopt different attitudes and behaviors in their social relations with their family, relatives and friends, and that the cartoons they watch are of domestic or foreign origin will show a culturally significant difference. In this sense, it has been concluded that cartoons can cause differences in terms of cultural elements such as clothing, clothing, lifestyle and moral values.

KEYWORDS: Sociology of Religion, Socialization, Cartoon, Cultural Elements, Moral Values.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	viii
TEŞEKKÜR	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1 Sosyalleşme	5
1.2 Değer.....	7
1.3 Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon	9
1.4 Çocuk.....	12
1.5 Çizgi Film	14
1.5.1 Türkiye’de Ulusal ve Özel Yayın Yapan Çizgi Film Kanalları.....	16
İKİNCİ BÖLÜM	20
2. BULGULAR.....	20
2.1 Emiray	20
2.1.1 Çizgi Filmin Konusu.....	20
2.1.2 Karakterler ve Genel Özellikleri.....	21
2.1.3 Kültürel Unsurlar	22
2.1.4 Ahlakî Değerler	25
2.2 Mucize: Uğur Böceği İle Kara Kedi	29
2.2.1 Çizgi Filmin Konusu	29
2.2.2 Karakterler ve Genel Özellikleri.....	29
2.2.3 Kültürel Unsurlar	31
2.2.4 Ahlakî Değerler	35
SONUÇ.....	40
KAYNAKLAR	46

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BAİBÜ : BoluAbant İzzet Baysal Üniversitesi

çev. : Çeviren

ed. : Editör

TC : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

TV : Televizyon

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda, tez danışmanlığımı üstlenerek araştırmamın plan ve yürütme aşamalarında bilgi ve desteklerini esirgemeyen ve ümitsiz olduğum anlarda beni motive eden danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat KOBYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca, tüm yoğunluklarına rağmen maddi ve manevi her alanda desteği olan, yönlendirmeleri ile yolumu aydınlatan ve üzerimde emeği olan Sayın Prof. Dr. Şaban KARASAKAL hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca, akademik gelişimime katkı sunan hocalarıma,

Bugünlere gelirken, emeklerini ve dualarını esirgemeyen, her zorlukta yanımda olan kıymetli aileme,

Araştırmamın her aşamasında yanımda olan, her daim beni yüreklendiren, aynı yolda birlikte yürüdüğüm sevgili Gülbeyaz BAYRAKLI ve Merve BAYAR'a,

Bolu'da geçirdiğim yıllarıma neşe katan, hayatın zorluklarında hep yanımda hissettiğim pek kıymetli dostlarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Hamd ve şükür ile bu çalışmamın hayırlara vesile olmasını yüce Rabbimden niyaz ederim.

GİRİŞ

Konu, Amaç ve Önem

Fıtraten sosyal bir varlık olan insan, hayatını tek başına devam ettirebilecek bir yapıya sahip değildir. Yaşamını devam ettirebilmek için başka insanlarla bir arada olmaya ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacı sebebiyle insan, diğer insanlarla bir araya gelir ve önce grupları daha sonra da toplulukları oluşturur. Oluşan her topluluk, kendi içinde bir sistem kurmaya çalışır. Bu kurulan sistemde belirlenmiş yazılı kurallar mevcut olduğu gibi, sözlü olarak kalmış fakat uygulamada en az yazılı kurallar kadar dikkat edilen davranış ve tutumlar da mevcuttur.

İnsanın ilk sosyal çevresi ailesidir. Ait olduğu toplumun kültür ve değerlerini öncelikle ailesinden öğrenir. Sosyalleşme adı verilen, söz konusu toplumsal değerlerin benimsenmesi süreci, daha sonra kültürel aktarımın devam ettiği okul, akran grupları, medya gibi unsurlar aracılığıyla devam ettirilir. Sosyalleşme sürecini etkili hale getiren bu unsurların kültür, değerler, tutum ve davranışları, bireyin içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olduğunu benimsemesini sağlayacak şekilde aktarmaları gerekmektedir.

Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi için, kültürünün öğrenilip, yaşatılabilmesi gereklidir. Bu da yetişmiş nesillerin, yetişmekte olan genç nesillere kültür aktarımında bulunmaları ile mümkündür. Toplumların yarını olan genç nesillerin kültürü öğrenip içselleştirmeleri oldukça önem taşımaktadır.

Günümüzde sosyalleşmeye etki eden faktörlere baktığımızda, aile, eğitim kurumları, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları ön plana çıkmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçları evlerimize girmiş ve en çok tercih edilen sosyalleşme aracı olmuştur. Gazete, dergi, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının en yaygın olanı televizyondur. Gazete, dergi ve radyo, televizyona nazaran etkisi azalmış araçlardır. Televizyon ise günümüzde hemen hemen her evde mevcuttur.

Televizyon basit ama etkili bir iletişim aracıdır. Bireyin sosyalleşmesinde etkili olmasının nedeni ise, yetişkin ya da çocuk fark etmeksizin, geniş kitlelere hitap ediyor olmasıdır. Sosyalleşmenin yönünü tayin eden unsurlardan biri olan

televizyonun bireyi nasıl ve ne yönde etkilediği önemli sorulardan biridir. Burada üzerinde durulması gereken husus; televizyon kanalıyla aktarılan değer ve kültürün, izleyiciyi olumlu veya olumsuz yönde nasıl ve ne surette etkilediğidir.

Televizyon, sunduğu bilgilerle, bireyi küresel çapta etkisi altına almaktadır. Günümüzde özellikle de çocuklar üzerinde etkisi büyük olan televizyon, popüler kültürün aktarıcısı konumundadır. Genelde dizilerde olay akışı, sürenin uzun olması nedeniyle geniş bir zamana yayılarak aktarılırken, çizgi film ve reklamlarda sürenin kısa olması ve mesajın en basit ve etkili yoldan verilmek istenmesi amacıyla hızlı ve aksiyonlu bir şekilde aktarılır. Bu nedenle çocukların ilgisini, çizgi film ve reklamlar daha çok çeker.

Televizyonun bilgi aktarım misyonunun yanı sıra bireyi eğitici bir yönü de vardır. Çizgi film kanallarının kuruluş amacına baktığımızda, çocukları eğitmek amacıyla yayın hayatına başladıkları görülmektedir. Fakat süreç içerisinde bu amaçtan sapmalar yaşanmıştır. Çizgi filmler artık, gittikçe eğlencenin öncelendiği, eğitimin ise ötelendiği yapımlar haline gelmektedir. Buradaki önemli nokta ise kültürel unsurlar ve ahlaki değerlerin eğlence düzeyi yüksek bir format içinde sunulmaya çalışılmasıdır.

Toplumlar ürettikleri her şeyde, kendi kültürlerinden, yaşam biçimlerinden ve değerlerinden parçalar sunmaktadır. Çizgi filmlerin, küresel dünyada her yerden ulaşılabilir ve izlenebilir olması, kültür ve değer aktarımında önemli bir rol oynamalarına imkân tanımaktadır. Bu da farklı toplumların birbirlerinden etkilenmesine sebep olur.

Türkiye’de yerli ve yabancı pek çok çizgi film kanalı bulunmaktadır. Kendi kültürümüzü ve değerlerimizi çocuklara aktarmada TRT Çocuk’un yeri çok önemlidir. TRT Çocuk, çocukları eğitici, kültürümüzü tanıtıcı ve ahlaki değerlerimizi öğretici bir misyonla yayınlarını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra yabancı çizgi film kanalları da çok çeşitli çizgi filmlere ev sahipliği yapmaktadır. Yabancı yapımlarda dikkat çeken ilk husus ise Batı kültürü ve yaşam biçiminin aktarılmasının yanı sıra, şiddetin ve olumsuz duyguların ön planda oluşudur.

Çalışmamızın amacı, popüler kültürün de etkisini taşıyan çizgi filmlerin, çocuğun sosyalleşmesi ve ahlaki değerleri benimsemesine etkisinin ne şekilde

olabileceğinin araştırılmasıdır. Çizgi film içeriklerindeki olumlu ya da olumsuz mesajlar, acaba çocuk tarafından nasıl algılanmakta ve yaşamda karşımıza nasıl çıkmaktadır? Araştırmamızda biri yerli biri yabancı olmak üzere iki farklı türde çizgi film ele alınarak bu ve benzeri soruların cevabı aranmıştır.

Sınırlılıklar

Çalışmamızda biri yerli diğeri de yabancı olmak üzere iki çizgi filmin seçilen bölümleri, içerdikleri kültürel unsurlar ve ahlaki değerler çerçevesinde ele alınmıştır. Belirlenen çizgi filmlerin bölümlerine internet aracılığıyla ulaşılmıştır.

Araştırmada, süresi ortalama 13 dakika olan “Emiray” çizgi filminden 32 bölüm, süresi ortalama 21 dakika olan “Mucize: Uğur Böceği ile Kara Kedi” çizgi filminden ise 23 bölüm esas alınmıştır. Bu çizgi filmlerin seçilip analiz edilmesindeki amaç her ikisinden de istenilen verilerin alınabilmesi ve daha önce böyle bir çalışmaya tabi tutulmamış olmalarıdır.

Yöntem ve Teknikler

Çalışmamızda nitel araştırma tekniklerinden, doküman incelemesi ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Çalışmamızın kavramsal kısmı, teorik çerçevede ulaşılabilen alan ile ilgili kaynaklar taranarak oluşturulmuştur. Çalışmanın veri tabanını bu alanda kaleme alınmış olan kitaplar, makaleler, dergiler ve internet kaynakları oluşturmaktadır. Konu ile ilgili ya da benzer konularda yazılmış yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş ve kaynakçaya dahil edilmiştir.

İlgili Literatür

Konumuzla doğrudan bağlantılı dört yüksek lisans ve bir doktora tezinden kısaca bahsetmekte fayda görüyoruz. Söz konusu doktora tezi Recep DEMİR tarafından 2019 yılında tamamlanan *Türkiye’de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Dini ve Kültürel Değerler Eğitimi* adlı çalışmadır. İlgili yüksek lisans tezlerinden birisi; Özge ATİNEL tarafından 2018 yılında tamamlanan *Yerli ve Yabancı Yapım Çizgi Filmlerin Çocukların Sosyalleşmesi Üzerine Etkisi: Mersin Örneği* adlı çalışma; bir diğeri Bahtinur AYDIN tarafından yine 2018 yılında tamamlanan *Türkiye’de Çocuk Televizyon Kanallarındaki Çizgi Filmlerin Çocukluğa Etkisi Üzerine Bir İçerik Analizi* adlı çalışma; üçüncüsü Sabriye Sümeyra KARACA tarafından 2019 yılında tamamlanan *Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin*

İncelenmesi adlı çalışma ve nihayet yine 2019 yılında Çiğdem GÜNEY tarafından tamamlanan *Çizgi Filmlerde Değer Yüklü Mesajlarda İçerik Analizi: Şeker Hoca ve Yusuf'un Dünyası Örneği* adlı çalışmadır. Tespitimize göre, ilgili beş tezin ikisi ilgili enstitülerin sosyoloji anabilim dalında, üçü de felsefe ve din bilimleri anabilim dalında tamamlanmıştır. Felsefe ve din bilimleri anabilim dalları bünyesinde gerçekleştirilen üç tezin ikisi din eğitimi, biri din psikolojisi bilim dalında gerçekleştirilmiştir. Din sosyolojisi bilim dalı bünyesinde tamamlanmış konu ile ilgili bir teze rastlanmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Sosyalleşme

Yaşam boyu insanlar, birbirleri ile aktif bir şekilde ilişki ve etkileşim içinde olmuş, sosyal hayatın devamlılığı içinde birlikte yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Sosyal hayata imkân sağlayan süreçlerden birisi de sosyalleşmedir. İnsan ile yaşadığı toplum arasında bir bağ oluşturmayı sağlayan sosyalleşme, toplumların bir arada ve etkili bir biçimde hayatlarına devam etmelerine olanak tanıyan en önemli süreçtir.

Sosyalleşme, toplumbilimin ve sosyal psikolojinin bir kavramı olarak, belirli bir sosyal ve kültürel yapının içinde kişilerin geçirdiği en umumi süreçtir. Bu süreçte toplumun soyut yapısını oluşturan bilgi, görgü, tutum, davranış ve hukuki normları içine alan, bireyin varolmasının zaruri şartlarını düzenleyen bir süreçtir. Yani bireyin temelde ailesinin, akraba ve komşusunun, arkadaş çevresinin, içinde bulunduğu şehir ve kasabanın ve nihayetinde toplumunun bir parçası olduğunu öğrenmesi sürecidir. Büyümekte ve gelişmekte olan çocuklar, çevreleriyle iletişim ve etkileşimleri neticesinde toplumda bulunan diğer kişilere benzer davranışlar geliştirecektir. Böylece tek tek kişiler yerine sosyal hayatın bir üyesi olan, birbirlerinden farklı oldukları gibi, birbirlerine karşı büyük benzerlikleri de barındıran toplumsal bireyler haline geleceklerdir.¹

Sosyalleşme, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültür ve değerlerini ve toplumdaki rolünü öğrenerek toplumla hemhal olması ve böylece bir kişilik, benlik kazanması anlamına gelen en birincil sosyal süreçtir.² Bireyler, yavaş yavaş sosyal rollerine uyum sağlarlar ve bu roller tarafından ortaya konan ve gerçekleşmesi beklenen durumlara cevap vermeyi öğrenirler.³

Sosyalleşme süreci kişinin doğumuyla başlar, yaşamı boyunca sürer, çocukluk çağı ve peşi sıra gelen gençlik çağında ise değer kazanır ve hızlanır. Bu

¹ Rezzan Gündoğdu, “Sosyalleşme ve Sosyalleşme Süreci”, *Sosyal Psikoloji* (Lisans Yayıncılık, 2013), 215.

² Sezgin Kızılcıkel, Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü* (Konya: Emre Grafik & Reklam, 1992), 383; Gönül İçli, *Sosyolojiye Giriş* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 117.

³ Murat Kobyay, *Sosyal Bilimler ve Dini İlimlerde Davranış Kuramları* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012), 194.

çağın başlangıcında görülen fiziki ve ruhsal değişme ve gelişmenin yerini, bu çağın sonlarına doğru toplumsal ve psikolojik değişme ve gelişme alır. Sosyalleşme süreci içinde genç sorgulamaya başlar ve kimliğini arar. Kim olduğunu kime, nasıl ve neden bağlanması, güvenmesi ve inanması gerektiğini, neleri başarmak ve bunun sonucunda neyi elde etmek istediğini, hedefleri ve beklentilerinin neler olduğunu bulmaya çalışır. Başka bir deyişle toplum içindeki yerini ve kimliğini ve benliğini bulmaya çalışır.⁴

Sosyalleşme kavramından ilk bahseden ve kullanan Emile Durkheim (1858-1917)'dir. Durkheim sosyalleşme kavramını “yetişkin nesillerin, yetişmekte olan genç nesilleri sosyalleştirmesi, sosyal hayata alıştırması, ruhi, zihinsel ve ahlaki yönden yetiştirmesi” olarak açıklamıştır.⁵ Sosyalleşme, en başarılı haliyle insan organizmasının acizlik, yetersizlik, çaresizlik ve tam bir egoistlikle tanımlanan bebeklik çağından, bir yaratıcılık ve üreticilikle tanımlanan yetişkinlik dönemine geçmesiyle ivme kazanan bir öğrenme ve öğretme sürecidir.⁶

Çocuk açısından sosyalleşme, bir “öğrenme” ve “öğretme” sürecidir. Sosyalleşme süreci içerisinde çocuk aile, okul, toplumsal çevre, akran grubu ve kitle iletişim araçları aracılığı ile toplumun ondan yapmasını beklediği rol ve beklentileri öğrenir. Aynı zamanda öğrendikleri sayesinde yalnızca kendisini değil etki alanında bulunan ailesini ve toplumsal çevresini de sosyalleştirir. Sosyal bilimciler sosyalleşmenin ekseriyetle iki sahfada gerçekleştiğinden söz etmektedir. Birincil sosyalleşme, ihtiyaçlarının başkaları tarafından karşılandığı bebeklik ve çocukluğun ilk döneminde gerçekleşir ve bu sosyalleşme süreci birincil grup olarak adlandırabileceğimiz toplumun temeli olan ailede başlar. İkincil sosyalleşme ise, çocukluktan sonraki gençlik dönemi ile olgunluk döneminde gerçekleşir. Bu aşamada, sosyalleşmenin ilk aracı ve durağı olan aileden sorumluluğun bir kısmı alınır ve ikinci durak olan eğitim kurumlarına, toplumsal gruplara ve kitle iletişim araçlarına devredilir.⁷

⁴ Hüseyin Emin Öztürk, *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon* (İstanbul: Nar Yayınları, 2012), 36-37.

⁵ Rezzan Gündoğdu, “Sosyalleşme ve Sosyalleşme Süreci”, 216.

⁶ Haluk Yavuzer, “6-12 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi* 5 (1979), 20.

⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, çev. Cemal Güzel (Ankara: Ayraç Yayınevi, 2005), 25.

Kısaca sosyalleşme, bir sosyal olgu olarak kişinin doğumuyla başlayıp, toplumun bir üyesi haline gelme sürecinde belli aşamalardan geçerek kendinden beklenen rolü yerine getirmeye çalıştığı, içinde bulunduğu toplumun karakteristik özelliklerini kendi kişiliğiyle harmanlayarak o topluma ait bir birey olma çabasını sürdürdüğü bir süreç olarak tanımlayabileceğimiz bir kavramdır.

1.2 Değer

Değerler felsefe, sosyoloji, psikoloji, eğitim ve ekonomi başta olmak üzere pek çok bilimin ilgi alanına girmektedir. Değer kavramının çeşitli bilim dalları tarafından kullanılıyor olması müşterek bir tanımın oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü her bilim dalı kendi bakış açısından değerleri ele almakta ve tanımlamaktadır. Örneğin değer, varlık ve bilgi ile birlikte felsefenin üç esas konusundan birini oluşturmaktadır. Davranış bilimciler değerlerin tutumlar ve davranışlar üzerindeki etkisine, psikologlar değer-inanç ilişkisine, sosyologlar ise kültür-değer ilişkisine yoğunlaşmaktadırlar.⁸

TDK Sözlüğü'nde değer; *“bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet;” “bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör;” “üstün nitelik, meziyet, kıymet;” “üstün yararlı nitelikleri olan kimse;” felsefede, “kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey;” matematikte, “bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı;” “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü”* olarak tanımlanmaktadır.⁹

Sosyolojik anlamda değer; bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamlılığını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin pek çoğu tarafından doğru ve gerekli oldukları konusunda hemfikir olunan; onların ortak duygu, düşünce, inanç, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilkelere denir. Değerler heves edilen ile edilmeyeni, beğenilen veya hoş karşılanmayanı, doğru olanı veya yanlış olduğu kabul edileni belirleyen başlıca standartlar olarak işlevde bulunurlar.¹⁰

⁸ Bilal Yorulmaz, *Ailede Değerler Eğitimi* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2017), 59-60.

⁹ TDK, *Sözlük* (Erişim 02 Aralık 2022).

¹⁰ Sezgin Kızılçelik, Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, 99.

Hilmi Ziya Ülken (1901-1974) değeri şöyle tanımlamaktadır: “Her toplumda onun sahip veya bağlı olduğu kültürü meydana getiren inançlar, fikirler ve normlar sistemi vardır. Bunlardan her biri bir değerdir: Teknik, sanat, bilgi, ahlâk, din, hukuk, dil, iktisat değerleri gibi. Durkheim toplumun temeli olan kolektif tasavvuru değer hükümleri sistemi diye tanımlıyor.”¹¹

Değer ve değer terimleri günlük konuşmada geniş bir perspektifte ve farklı anlamlarda kullanılmaktadır.¹² Biyolojik, ekonomik, matematiksel, estetik, dini, ahlaki vb. olmak üzere pek çok değer vardır. Ancak değerlerde umumi olarak doğru, iyi ve güzel, başlıca üç temel olarak kabul edilir. Değerler amaç ve davranışlarımızı belirlemede doğru, iyi, güzel ve ahlaki olanla; yanlış, çirkin, kötü ve ahlak dışı olanın temellerini sunan şeylerdir.¹³ Bu anlamda değerler, toplumun geneli tarafından mutabık olunan ortak kavramlardır.¹⁴

Değerler, insanlar üzerindeki etkisi bakımından davranışların temelini oluşturan, sosyal hayata yön veren düzenleyicilerdir. Çocukluk dönemi, değerlerin oluşumunda en temel ve önemli dönemlerden biridir. Aileler, çocuklara yalnızca bazı değerleri benimsetmekle kalmayıp onlara değerleri eleştirerek ve özümseyerek kavramayı öğretmeli, olumlu ve geçerli kabul edilen değerleri benimsemelerinde onlara önderlik etmelidirler. Toplumda yaşanan değişiklikler ve gelişmeler değerlerde de değişmelere neden olur. Bilimsel ilerlemeler, teknolojik gelişmeler, toplumda ve ailede olan değişim ve dönüşümler, değerlerde değişmeyi de beraberinde getirir.¹⁵

Kişinin kendi iç dünyasını ve toplumun içinde bulunduğu durumu etkileyen önemli bir nokta ise bu değerlerin eğitimidir. Kişinin şahsi ve sosyal öğrenme yoluyla elde ettiği iyi olma kazanımını davranışa dönüştürme ve hayatı boyunca uygulama faaliyeti değerler eğitimi olarak ifade edilebilir. Değer eğitimi bireylerin

¹¹ Hilmi Ziya Ülken, *Sosyoloji Sözlüğü* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969), 73.

¹² Recep Demir, *Türkiye’de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Dini ve Kültürel Değerler Eğitimi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Doktora, 2019), 18.

¹³ Veysel Bozkurt, *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kuramlar* (Bursa: Ekin Yayınevi, 2008), 93.

¹⁴ Nevzat Tarhan, *Güzel İnsan Modeli* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012), 20.

¹⁵ Mehmet Zeki Aydın, “Ahlaki Değerler”, *Genç Bilge* 6 (Ağustos 2008), 7.

insani açıdan kemale ermesini hedeflemektedir. Değer eğitimi bireyin ahlaki karakterini inşa etmektedir.¹⁶

Dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, çalışkanlık vs. değerleri gelecek nesiller olan çocuklara kazandırmak için değerler eğitimi verilmektedir. Çocuklardan beklenen ise bu değerleri benimsemesi ve sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmalarıdır. Kısacası değerler eğitimi insana değer kazandırma etkinliğini ifade eder. Değerlerin kişi açısından kolay, açık ve şuurulu bir şekilde anlaşılmasıdır. Bu sayede ise topluma uyum sağlama ve toplum yararına işler yapma yani toplumun bir üyesi haline gelme eğilimi verilmeye çalışılmaktadır.¹⁷

Birey veya toplum için faydası olan her şeyin değer olduğu düşünülebilir. Değerler herkes için iyi, herkes için güzel, herkes için doğru, herkes için arzulanır olma özelliğine sahip ve her toplumda geçerliliği olan özelliklerdir. Değerler, insanların çoğunluğu tarafından üzerinde hemfikir olunan ve paylaşılan gerçek davranış standartları mukabilindedir. Ahlaki değerler, bireysel ve sosyal yaşamdaki tutumlar ve davranış biçimleriyle ilgilidir ve kişilerarası olma özelliğine sahiptir.¹⁸

Ahlaki değerler, pozitif hedefler göstererek kişiye hareket imkânı verir. İnsanın karakter ve kişilik sahibi olması sadece değerlerle mümkündür. Bunun sebebi değerlerin, insanın içinde var olagelmiş, yer etmiş olmasıdır. Dünyada görülen ahlaki buhran, insanın iç dünyasında bulunan değer mahrumiyeti ve bu mahrumiyetin görünür hâle gelmesi sonucudur. Birey, toplum ve insanlığın varlığı, gelişmesi ve değişmesi değerlere, özellikle de ahlaki değerlere ve onların süreç içerisinde meydana gelmesine bağlıdır. Bilgi, akıl ile elde edilir, değerler ise duygu ve ruh ile kavranır ve benimsenir. İnsan, yaşamın manasını ve aşkınlığını, yalnızca, bu dünyada değerleri gerçekleştirebildiği ölçüde kavrayabilir.¹⁹

1.3 Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon

Büyük topluluklara ulaşmak amacıyla tasarlanan gazete, dergi, radyo, internet, televizyon ve film tarzındaki iletişim araçları kitle iletişim araçları olarak

¹⁶ Beytullah Karagöz, *Yapılandırmacı Yaklaşım Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)* (Muğla: Muğla Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009), 45.

¹⁷ Zeynep Sevim, *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması* (Uşak: Uşak Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013), 23.

¹⁸ Mehmet Zeki Aydın, “Ahlaki Değerler”, 7.

¹⁹ Mehmet Zeki Aydın, “Ahlaki Değerler”, 7.

tanımlanmaktadır.²⁰ Mills'e göre kitle iletişim araçları, modern toplum yaşamını yansıtan bir aynadır.²¹ Kitle iletişimi, iletişim modern ağlar vasıtasıyla geniş bir insan topluluğu ile gerçekleşse de yüzyüze bir iletişim şekli değildir. En sade haliyle ve en kapsamlı anlamıyla kültürün, haberin ve bilginin insan topluluklarına bir takım araçlar vasıtasıyla dağıtılmasıdır. Günümüzde erişim kolaylığı göz önüne alındığında en yaygın haliyle kullanılan kitle iletişim aracı şüphesiz televizyondur.²²

Kitle iletişim araçları bireye ve topluma bilgiyi aktarım aracı olmasının yanı sıra bir nevi onları eğiten, neyi nasıl anlamaları gerektiğini, neyin iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olduğunu ve hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiği gibi pek çok konuyu öğreten bir işleve de sahip hale gelmiştir. Televizyon bir iletişim ve bilgi kaynağı olması ile birlikte muhatabını eğlendiren, bilgilendiren, öğreten, kişinin zaman geçirme faaliyetinde ona arkadaşlık eden ve kültür aktarımı gerçekleştiren bir role sahiptir. Teknolojinin gelişmesi ile kesintisiz yayın ağına sahip olan ve erişimi en yaygın olan televizyon günümüzde hemen her evde bulunmaktadır.

Zemini ekran olan bir iletişim süreci düşünüldüğünde, sosyalleşme bakımından yalnızca çocukların değil yetişkinlerin de tercih ettiği kitle iletişim araçları içinde ilk sırayı televizyon alır.²³ Televizyon basitçe bir araç ya da makine değil toplumsal ve entelektüel bir ortamdır. Kullanımı yaygın olan bir araç olduğu için toplumu değiştirme ve dönüştürme sürecinde diğer iletişim araçlarından daha etkin bir role sahiptir.²⁴

Medya, toplum hakkında, hepimizin aynı dünyanın bir parçası olduğumuz hissini veren paylaşılmış deneyim kalıpları yaratarak sürekli bilgi akışı üretir. Kitle iletişim araçları ayrıca, dünyada yaşanan olayları aktarır ve çocukların sosyalleşmesinde önemli bir rol oynar.²⁵

Çağımızın “küresel köy”ünde yaşayan insanlar bulundukları coğrafyada, din, dil, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durumların sınırını zorlayarak yeni iletişim

²⁰ Anthony Giddens, Philip W. Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, çev. Ali Esgin (Ankara: Phoenix Yayınları, 2018), 280.

²¹ Rezzan Gündoğdu, “Sosyalleşme ve Sosyalleşme Süreci”, 27.

²² Özge Atinel, *Yerli ve Yabancı Yapım Çizgi Filmlerin Çocukların Sosyalleşmesi Üzerine Etkisi: Mersin Örneği* (Mersin: Mersin Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018), 31.

²³ Alper Altunay, “Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya”, *Selçuk İletişim* 9/1 (06 Ağustos 2015), 418.

²⁴ Mustafa Ruhi Şirin, *Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 30.

²⁵ Anthony Giddens, Philip W. Sutton, *Sosyolojide Temel Kavramlar*, 281.

teknolojileri aracılığıyla sunulan olumlu yahut olumsuz bütün iletilere maruz kalırken, kimlik inşası sürecinde, söz konusu iletilerden yoğun bir biçimde etkilenirler. Bu durumda özellikle de kitle iletişim araçlarından televizyon; iletilerin menşei olan ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin diğer ülkelere aktarımında ve diğer ülkelerin bu saydığımız özellikleri içselleştirmesinde büyük bir rol üstlenir.²⁶

Kültürlerin devamlılığını sağlayan ve bir akış içinde sunan faktörlerin başında kitle iletişim araçları ve bilhassa onların en yaygın ve güçlüsü olan televizyon gelmektedir. Televizyon vasıtası ile yayılan popüler kültür, kitle kültürünün en yaygın türlerinden biridir. Bir nevi taşıma işlemi olduğundan bu kültürün diğer bir adı “kargo kültür”dür. Kargo kültürün ana merkezi ise hali hazırda televizyondur.²⁷

Teknolojinin sürekli gelişmekte olduğu bir çağda yetişen çocukların resim, müzik gibi görsel ve işitsel duylara hitap eden unsurları algılamaları ebeveynlerinden daha hızlı gerçekleşmektedir.²⁸ Bu da gün geçtikçe TV’de üretilen yapımların, duruma paralel olarak hızlı akışlar içermesine ve bunu en iyi şekilde başaran programın popüler olmasına neden olmaktadır.

Pek çok işlevi bulunan televizyon, kendi içinde popüler olanı üretilip temsil etmekte ve aynı zamanda popülerite kazanan olayı pazarlama işini de üstlenmektedir. Hemen hemen her yaş grubundaki insanlara hitap eden televizyon popüler kültürün gözde ürünlerini sunmaktadır. Popüler kültürden en çok etkilenen ve popüler kültürü en hızlı şekilde içselleştiren grup ise çocuklar ve gençlerdir. Kültüre televizyonun verdiği ile adapte olmaya çalışan çocuk ve gençler, popüler kültürü benimsedikçe, kendi toplumunda soyutlanma tehlikesi ile karşı karşıya gelmektedirler. Çocuklar için bir reklam etkisinde olan bu kültür, hem kendine has yaşama biçimini sunar, özendirir ve ona zorlar, hem de inandırıcılık rolünü en iyi biçimde oynar. Böylece çocuk ve genç içinde yaşadığı kültürel ortama ilgisiz kalır ve bunun neticesinde topluma yabancı bir birey haline gelir.²⁹

²⁶ Müjde Ker-Dincer, Özgür Yılmazkol, “Televizyon: Çocuklara ‘Gerçek Hayat’ı Şiddetle Öğreten ‘Çağdaş Masal Anlatıcısı’”, *Çocuk ve Medya* (Ankara: Nobel Yayın, 2020), 189.

²⁷ Mustafa Ruhi Şirin, *Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü*, 30.

²⁸ Kemal Sayar, Sezin Benli, *Dijital Çocuk* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2020), 23.

²⁹ Mustafa Ruhi Şirin, *Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü*, 34.

1.4 Çocuk

Çocuk kavramı TDK Sözlüğü'nde: “*Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız*” olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel, bilişsel, ahlaki ve duygusal olarak gelişim gösteren insanın hayatı belli aralıklarla sınıflandırılmıştır. İnsan bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinden geçer ve her evrede ayrı bir gelişim göstermektedir. Ama en önemli ve temel gelişimi çocukluk evresinde gerçekleşmektedir.

Bebeklik dönemi 0-2 yaş aralığını kapsayan³⁰ bebeğin doğduğu andan iki yaşına kadar olan duyu–hareket dönemini ifade eder. Bu dönem Piaget (1896-1980)'nin bilişsel gelişim dönemlerinden ilki olan duyusal-motor dönemdir. Bu dönemde çocuk, doğumuyla birlikte gelen duyusal ve hareketsel yetenekleri kullanır. Dokunma gibi basit hareketlerin üzerine yenilerini ekleyerek, çevresini anlayabileceği bir sistem geliştirerek devam eder.³¹ Bu dönemde iki kavram öne çıkmaktadır; nesne devamlılığı ve taklit. Bu kavramlardan ilki olan nesne devamlılığı, bir nesne görünürde olmasa bile bebeğin o nesnenin var olduğunu bilerek hareket etmesi durumuna denir. Başlangıçta bebek, bir nesneyi gördüğünde, tamamen ortadan kaybolmadığı sürece, o nesnenin var olduğunu bilirken, ilerleyen süreçte o nesne tamamen gözden kaybolursa da onun var olduğunu bilir hale gelir. Bir diğer kavram olan taklit, bebeğin dünya ile ilgili gözlemleri sonucunda elde ettiği bilgilerle tepkilerini güçlendirmesidir. Başlangıçta sadece yapabildiği hareketleri taklit ederken, zaman içerisinde hareket kabiliyeti arttıkça önceden yapamadığı hareketleri de taklit etmeye başlar. Çocukların, önce çevresindeki bireylerin hareketlerini gözlemlediği daha sonra da onları taklit ederek yaptıklarını yapmaya çalıştığı görülmektedir.³²

İlk çocukluk dönemi 2-6 yaş aralığını kapsayan, psikomotor gelişim ile ilgili becerilerin tamamının kazanıldığı dönemdir.³³ Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerinden işlem öncesi dönemi ifade eder. Bu dönem de, sembolik işlem dönemi ve sezgisel işlem dönemi olarak kendi içinde ikiye ayrılır. Sembolik işlem dönemi 2-4 yaş aralığıdır ve bu dönemde çocuk, kelime kullanmaya ve ilk olarak

³⁰ Cengiz Poyraz, “Fiziksel Gelişim”, *Gelişim Psikolojisi*, ed. Hatice Ergin, Armağan Köseoğlu (Ankara: Nobel Yayın, 2016), 66.

³¹ Tamer Ergin, “Bilişsel Gelişim”, *Gelişim Psikolojisi*, ed. Hatice Ergin, Armağan Köseoğlu (Ankara: Nobel Yayın, 2016), 111.

³² Tamer Ergin, “Bilişsel Gelişim”, 113.

³³ Cengiz Poyraz, “Fiziksel Gelişim”, 77.

basit bir sembol ile bunun temsil ettiği nesne arasındaki bağlantıyı anlamaya başlar. Bu sembolleri sıklıkla kullanır, objeleri zihninde canlandırabilir, yüz ifadelerini tanır ve çevresindekileri taklide çalışır.³⁴

Sezgisel işlem dönemi ise 4-7 yaş aralığıdır. Bu dönemde ocuk, korunum ilkesi henüz gerçekleşmediği için nesnelerin görüntüsünün etkisi altındadır. Korunum ilkesi, bir nesnenin var olan şeklinin değişik şekillerde yerleştirilmesiyle, o nesnenin bu değişiklikten etkilenmeden aynı kaldığını anlayabilmektir ve Piaget’e göre ocuk 6 yaşına kadar bu özelliği kavrayamaz. Tersine dnebilirlik ilkesine göre dört-beş yaşlarındaki ocuk, hem fiziki hem de zihinsel işlemlerin tersine dönebileceğini kavrayamaz. Eritilen buzun su olabileceğini bilmesi fakat o suyun tekrar buzluğa konarak buz olabileceğini düşünememesi bu ilkeye örnektir. Odaklaşma ilkesine göre ocuk, karşılaştığı bir durumun yalnızca bir yönüne odaklanır. Diğer dikkatinden kaar. Örneğin kaseye bir kepçe çorba koyulduğunu gören ocuk dikkatini ya kaseye ya da kepeye verir. İkisine aynı anda odaklanmada sorun yaşayabilir. Sınıflama ilkesine göre de nesneleri bazı özelliklerine göre sınıflayabilmektedir. Örneğin bir kaptaki sebzeleri ve meyveleri iki grup halinde sıralayabilir ama bir kaptaki 10 ilek, 3 kivi ve 5 portakal gösterildikten sonra, kaptaki meyveler mi yoksa ilek mi fazla, diye sorulduğuunda çileğin fazla olduğunu söyleyecektir.³⁵

Son ocukluk dönemi ise 6-12 yaş aralığını kapsayan, psikomotor becerilerinin gittikçe geliştiği dönemdir.³⁶ Piaget’nin bilişsel gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminin ifade eder. 7-12 yaş aralığını kapsayan bu dönemde ocuk, işlem öncesi dönemde elde ettikleri kavramlarla somut işlemler yapabilir hale gelir. ocuk somut işlemler döneminde de görünen gerçekliğe bağlı kalarak işlem yapar. Bu dönemde ocuk, yalnızca kendi yaşadığı tecrübe üzerinden akıl yürütme gerçekleştirir, elle tutup gözle göremediği işlemi gerçekleştirmede güçlük çeker. Bu dönemden sonraki döneme ergenlik dönemi adı verilir. Birey bu dönemde çocukluk ile yetişkinlik arasında bir statü karmaşası ve duygusal değişimler yaşar.³⁷

³⁴ Tamer Ergin, “Bilişsel Gelişim”, 114-115.

³⁵ Tamer Ergin, “Bilişsel Gelişim”, 116-118.

³⁶ Cengiz Poyraz, “Fiziksel Gelişim”, 80.

³⁷ Tamer Ergin, “Bilişsel Gelişim”, 118.

Piaget'e göre gelişim, kişinin kalıtsal özellikleri ve çevresinin bir sonucudur. Bu gelişim sürecini de şu dört kavramla ifade eder: şema, olgunlaşma ve yaşantı, örgütlenme ve uyum, dengeleme. Şema, kişinin bir durumla ilgili kullandığı kalıbı ifade eder. Bir bebeğin bir nesneyi almak için uzanması ya da bir öğrencinin bir problemi nasıl çözeceğini öğrenmesi örnek olarak verilebilir. Olgunlaşma ve yaşantı, kişinin reflekslerinin biyolojik olarak ve çevreyle girdiği etkileşim sonucunda sürekli bir değişim halinde bulunması ve bunun yaşantıya aksetmesidir. Örgütlenme ve uyum ise, kişinin doğumuyla birlikte gelen iki temel eğilim olarak görülür. Örgütlenme, süreçleri sistemli ve tutarlı hale getirmek için düşünce ve eylemleri koordine etme eğilimidir. Uyum ise, çevreyle bir uyum içinde olmayı ifade eder. Bu süreçte kişi önce karşılaşılan durumu kendindeki şema ile bağdaştırmaya çalışır, daha sonrada bu yeni duruma zihnini uydurmaya çalışır. Dengeleme, kişinin özümlediği ve düzenlediği durumun çevreye uyum sağlayarak bir dengeye ulaşması sürecidir.³⁸ Günlük yaşamda yeni öğrenilen bilgilerin bir düzen ve denge içinde hayata karışmasını sağlamaktır.

Bu bilgiler çerçevesinde çocukluk, gelişim açısından yaşamın en önemli dönemini ifade etmektedir. Çocuk bu dönemde edindiği bilgiler üzerine hayatını inşa eder. Çocuğun bu süreçteki gözlemleri, bilgi akışı, kişiliğinin ve değerlerinin oluşumunda büyük rol oynamaktadır.

1.5 Çizgi Film

Günlük hayatta televizyonun, hem günlük bilgiyi inşa eden hem de sosyal temsillerin başlıca taşıyıcısı olan, eskinin nasıl dönüştüğü ve yeni imajların hangi eylemlerle ve nasıl sahiplenildiğini göstermesi bakımından praksisin tarifini yapan bir araç olma özelliği kazandığı görülmektedir. Bu açıdan genel olarak elektronik medya ve özel olarak televizyon, popüler kültürün üreticisi ve pazarlayıcısı olarak bir kültür ajanı şeklinde değerlendirilebilir.³⁹ Bu durumda çocukların sosyalleşme sürecinde, günümüzün “*çağdaş masal anlatıcısı*” olarak genelde televizyon, özelde ise çizgi filmler önemli bir rol üstlenmektedir.⁴⁰

³⁸ Emel Arslan, “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim”, *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, ed. M. Engin Deniz (Ankara: Maya Akademi, 2012), 7-8.

³⁹ Sevim Cesur, Oya Paker, “Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/19 (K 2007), 106.

⁴⁰ Müjde Ker-Dincer, Özgür Yılmazkol, “Televizyon: Çocuklara ‘Gerçek Hayat’ı Şiddetle Öğreten ‘Çağdaş Masal Anlatıcısı’”, 189-190.

Çizgi film zamanla gelişen ve değişen ve pek çok anlam içeren resimli görsel sanat formlarından biridir. Çizgi filmler 19. yüzyılın başlarında dergi ve gazetelerde mizahi illüstrasyonlar olarak yer alırken 20. yüzyılın başlarında çizgi romanlarda ve kısa metrajlı animasyon filmlerinde yer almıştır.⁴¹

Çizgi filmler genelde çocuk izleyicilere mesaj aktarımı gayesiyle hazırlanan, tek kare çekim yöntemi kullanılarak çizimlere, görsellere ve varlıklara hareket kazandıran film türü olarak ifade edilir.⁴² Bu filmlerde iki temel unsur vardır. Bunlar müzik ve görsellerdir. Çizgi filmlerin amacı çocuklara doğru yolu göstermek, öğretmek ve onları eğitmektir. Fakat heyecan vermek için oluşturulan sahnelerde çocuklar her zaman iyi ve doğru davranışlar gözlemleyemeyebilirler. Bakıldığında olumlu gibi görünen bir çok sahne aslında bilinçaltında olumsuz duyguların canlanmasına neden olabilir. Çizgi filmler genellikle çocuklar için hazırlanmış ve onlara hitap ediyor olsa bile yetişkinler tarafından da izlenmektedir. Çizgi filmlerde kullanılan çizimler, eğlenceli müzikler ve renkler her yaşta ve zevkten insanın dikkatini çekmekte ve severek izlenmelerine sebep olmaktadır. Çizgi film üretimi karmaşık bir yapıya sahip olduğu gibi kendi içerisinde kapsamları ve sınırlılıkları da olan bir süreçtir. Asıl hedef kitleyi çocukların oluşturuyor olması, hikayenin belirlenmesi ve olay örgüsünün doğru ifade edilmesi açısından zorlayıcı bir süreçtir. Çocukların dünyasına hitap etmek her şart ve zamanda kolay ve mümkün olmayabilir. Bu süreçte en önemlisi çocukların içinde bulunduğu ruh hali, karakterlerin çocuklar üzerinde oluşturacakları etkiler, kullanılacak dilin basit ve anlaşılabilir olması vb. etkenler göz önünde bulundurulmalıdır.⁴³

Günümüzde çocukların sevdiği çizgi filmler, eğitselliği arka plana itilerek, güldürü ve çocuklarda özenti yaratma fonksiyonları ön plana çıkartılarak sunulmaktadır. Çizgi film yapımları, mesajlarını eğlenceli bir şekilde sunmaya, bu sayede ilgi ve dikkati üzerlerine çekmeye ve eğitim noktasında daha etkili olmaya çalışmaktadırlar.⁴⁴

⁴¹ Elçin Yazıcı vd., “Çizgi Film ve Çocuk: Ebeveyn Görüşleri”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimi Bilimleri Dergisi* 10/1 (12 Temmuz 2019), 11.

⁴² Çiğdem Güney, *Çizgi Filmlerde Değer Yüklü Mesajlarda İçerik Analizi: Şeker Hoca ve Yusuf'un Dünyası Örneği* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019), 11.

⁴³ Çağrı Gümüş, Hümeysra Adam, “Çizgi Filmlerin Okul Öncesi Dönem Çocukları Üzerine Etkisi: Açık hava Tasarımları”, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi* 47 (Mart 2020), 413.

⁴⁴ Bilal Yorulmaz, *Sinema ve Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2016), 131.

Çocuk eserlerini ve çizgi filmleri sevimli ve izlenesi yapan, aktif ve eğlenceli karakterlerdir. Öyle ki bazı çizgi filmler zaman içerisinde o kadar çok beğeni almıştır ki, bir sanatçının çizgileriyle ortaya çıkardığı kahraman, süreç içerisinde o sanatçının eseri olmaktan çıkarak, kendine has ve bağımsız bir yaşam alanına girmiştir. Gerek hayvani bir tiplere gerek hayal ürünü bir varlık gerekse de gerçek insan çiziminden oluşan çizgi film kahramanları, zamanla gerçek bir televizyon yıldızı kadar sahiplenilmiştir.⁴⁵

Okul öncesinde ve okul döneminde, çocukların ilgisini en çok çeken televizyon programları, kısa ve hızlı bir akışı olan reklamlar ve çizgi filmlerdir. Bunun sonucunda, televizyon programları aracılığıyla tüketime dair verilen mesajlar, çocuklarda materyalist eğilimlerin gelişmesine sebep olmaktadır. Özellikle animasyon ve çizgi film karakterlerinin kullanıldığı reklamlar, çocukların tüketim eğilimini artırmaktadır.⁴⁶

Bunların yanı sıra çocukların çizgi film programlarını izlerken geçirdikleri zaman ve bu çizgi film programlarında yer alan görselleri ve mesajları nasıl algılamış oldukları bilhassa okul öncesi çocuğun davranışlarına etki edebileceğinden dolayı, ilgili programlar hazırlanırken çocukların bilişsel gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır. Çünkü çocuklar televizyonda izledikleri programları yetişkin bireyler gibi yorumlayamamakta, dolayısıyla kurgulanmış hikâye ile gerçeği ayırt etmede yetersiz kalmaktadırlar. Bu durum özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla beraber televizyon izlemelerinin önemini ortaya koymaktadır.⁴⁷

1.5.1 Türkiye’de Ulusal ve Özel Yayın Yapan Çizgi Film Kanalları

1.5.1.1 Ulusal Kanal: TRT Çocuk

TRT Çocuk, 24 Ekim 2008’de kurulmuş, TRT’nin halen, çocuklara yönelik yirmi dört saat yayın yapan kanalıdır. 2008’den 2015’e kadar TRT 4 ve TRT Okul kanalları ile dönüşümlü yayın yapan kanal, 15 Haziran 2015 tarihinden itibaren 24

⁴⁵ Deniz A. Güler, “Soyutun Somutlaştırılması: Çizgi Filmlerin Kültürel İşlevleri”, *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı*, ed. Haluk Yavuzer, Mustafa Ruhi Şirin (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2013), 209.

⁴⁶ Bülent Kara, “Çizgi Filmin Sosyolojik Anatomisi Pepe Örneği”, *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (31 Aralık 2016), 15.

⁴⁷ Gamze Yetim, Hakan Sarıçam, “Çizgi Film Programlarının Çocuklara Etkisi Konusunda Ailelerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 6/11 (30 Aralık 2016), 345-346.

saatlik yayına geçmiş, yine aynı yıl Kasım ayı itibariyle kanalda reklam yayınlanmamaya başlanmış, 1 Ocak 2017 itibariyle de HD yayına başlamıştır.⁴⁸

Kanalda çocuklara yönelik çizgi filmler, öğretici programlar ve haber programı bulunmaktadır. Kanal bu programları izleyici kitlesinin yaş aralığını, algı düzeylerini ve ihtiyaçlarını belirleyerek oluşturmaktadır. Eğitsel ve öğrenmeye yönelik, çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimlerine katkı sunacak, toplumsal ve bilimsel konularda bilinçlendirecek içerikler üretmeye çalışmaktadır.

Kanalın vizyonu, milli kültürümüz ve manevi değerlerimizden beslenerek, genel ahlakın gereklerini, çocukların kendilerini keşfetmelerini ve içinde bulundukları toplumun değerlerinden uzaklaşmamlarını sağlamaktır. TRT Çocuk bu minvalde yayınları bulunan ülkedeki ilk çocuk kanalıdır.⁴⁹

TRT Çocuk yayın hayatı boyunca pek çok çizgi filme ev sahipliği yapmıştır. Yayınlarında dikkat çeken bir özellik de gerçek yaşamdan kopmadan, hayatın içinde genç yaşlı her kesimden insan tiplerine yer verirken, izlenilenlerin kurgusal olduğunu da hissettiriyor olmasıdır. Buna bir örnek verecek olursak; ele almış olduğumuz çizgi film olan Emiray'da ana karakterimiz ve arkadaşları zaman yolculuğu yapmaktadır. Bu karakterler yaşantıları itibariyle dünyada var olan bir düzende gösterilse de, ne geçmişte ne de günümüzde zaman yolculuğu söz konusu değildir. İşte bu durum tamamen gerçeklikten uzaklaşmadan, var olanın kurguyla birleştirilerek çocuklara birtakım yargıların sunulmasını sağlamaktadır.

1.5.1.2 Özel Kanallar

1.5.1.2.1 Disney Channel

Disney Channel Amerika menşeli uluslararası bir kanaldır. Başlangıçta televizyon dizileri ve sinema yayınları yapan bu kanal, ilk olarak 1990'ların sonuna doğru, önce ailelere daha sonrada küçük yaştaki çocuklara yönelik içerikler oluşturarak programlar sunmaya başlamıştır. Bu programların bir kısmı 2-7 yaş aralığındaki küçükleri kapsarken bir kısmı da 6-14 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır.

Disney Channel'ın Türkiye'de yayın hayatına başlaması ise 2007 yılında özel bir platform üzerinden olmuştur. Daha sonra 2011 yılında ücretsiz olarak uydu

⁴⁸ Wikipedia, "TRT Çocuk" (Erişim 09 Ocak 2023).

⁴⁹ "TRT Çocuk" (Erişim 09 Ocak 2023).

üzerinden yayın yapacağı duyurulmuş ve 12 Ocak 2012’de ilk yayını yapmıştır. Kanal, 1 Nisan 2022 tarihinde uydu yayını tamamen sonlandırmıştır.

Kanalda çizgi film, film ve gençlik dizileri yayınlanmaktadır. Hedef kitlesi başlangıçta, ağırlıklı olarak 5-8 yaş aralığı olsa da, daha sonra programların değişmesi ve yenilenmesi ile yaş aralığı değişkenlik göstermiştir.

Kanalın yapımlarına baktığımızda yaşam tarzı, karakter yapısı ve mesaj içerikleri Batı anlayışına uyan bir şekildedir. Çizgi filmlerde biricik olmaya, sürekli beğenilen olmaya bir özendirme varken, bunların aksine pasif kalma ve insanlar tarafından bilinilmeme gibi durumlara da bir yergi mesajı vardır. Şayet bir karakter iyiliği, güzelliği ve özel oluşuyla bilinmiyorsa, kötü ve çirkin davranışları ve bu anlamda bir özelliğiyle ön plana çıkarılmaktadır.

1.5.1.2.2 Cartoon Network

Cartoon Network, Amerika orijinli, 1992’de kurulmuş, uluslararası yayın yapan bir çocuk kanalıdır. Tüm dünyada 25 kanalı bulunan ve her biri birbirinden farklı olan Cartoon Network, 21 dile tercüme edilen, yaklaşık 200 milyon evde ve 160 ülkede yayın yapan bir çizgi film kanalıdır.

Cartoon Network Türkiye’de yayın hayatına Eylül 2007 tarihinde başlamıştır. Ocak 2008’e kadar yayını Cartoon Network İngiltere’den almıştır. Türkiye’de Doğan Holding Medya Kuruluşu’nun Cartoon Network’ün yayın lisansını almasından sonra bir takım çizgi filmlerin dublajı yapılmıştır. 28 Ocak 2008’de ise “Benim Kanalım Türkçe, Cartoon Network Türkiye” sloganıyla Türkiye versiyonu yayın hayatına başlamıştır.⁵⁰

Kanalın yapımları; karakterleri, verdiği mesajlar, konu akışları bakımından diğer çocuk kanallarından ayrılmaktadır. Karakter yapılarının farklı özelliklerde olması, karakterlerin çocuklar için kötü örnek teşkil eden tavırları, şiddet eğilimleri, cinsellik ve cinsiyet farklılığı ile ilgili yerleşik toplumsal normlara aykırı tutumları ciddi eleştirilere sebep olmaktadır.⁵¹

⁵⁰ Wikipedia, “Cartoon Network (Türkiye)” (Erişim 07 Aralık 2022).

⁵¹ Bahtinur Aydın, *Türkiye’de Çocuk Televizyon Kanallarındaki Çizgi Filmlerin Çocukluğa Etkisi Üzerine Bir İçerik Analizi* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018), 57.

1.5.1.2.3 Minika

Minika 28 Ocak 2011’de Turkuvaz Medya Grubu bünyesinde kurulan çocuk kanalıdır. Yayın hayatına Nisan 2011’de başlayan Minika, 20 Ocak 2012 tarihinde kanalın ikiye bölünmesiyle yayın hayatına iki farklı kanal olarak devam etmiştir. Kanallardan biri Minika Çocuk olmuş ve bu kanalın yaş aralığı 3-8 yaş ile sınırlandırılmıştır. Kanal ikiye bölününce ilk kanalın adı Minika Go olarak değiştirilmiş ve kanalın yaş aralığı 7-14 yaş olmuştur.⁵² Kanalın yapımları genellikle yurtdışı menşelidir. Yurt dışından alınan çizgi filmlerin bir kısmı dublajlı, bir kısmı ise İngilizce olarak yayınlanmaktadır.

⁵² Wikipedia, “Minika” (Erişim 07 Aralık 2022).

İKİNCİ BÖLÜM

2. BULGULAR

2.1 Emiray

Emiray, kütüphanede bulduğu kitabın kendisine verdiği görevleri yerine getirmeye çalışan ve aynı zamanda o kitabın koruyucusu olan bir karakterdir. Normal yaşamda sakin ve içine kapanık bir çocuk olan, kitaplardan başka neredeyse hiç arkadaşı bulunmayan Emiray, bu kitapla birlikte zamanlar arası yaptığı yolculukla yeni arkadaşlıklar edinirken birtakım mücadeleler içine de girer. Türk yapımı olan bu çizgi film 3 sezon halinde 52 bölüm yayınlanmıştır. Konya Büyükşehir Belediyesi ile TRT arasında protokol imzalanarak yayın hayatına başlayan Emiray, Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen Medeniyet Okulu Projesi kapsamında Konya'nın tanıtılıp milli değerlerin işlendiği bir çizgi filmidir. Bu çizgi film hem Konya'nın tanıtımı hem de milli ve manevi değerlerimizin aktarımı konusunda büyük bir öneme haizdir. TRT'nin de misyonuna bakıldığında milli hassasiyetleri dikkate alarak çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu çizgi filmin senaristliğini ise Özge Sunar üstlenmiştir. Daha sonraki bölümleri Emiray Çevre Müfettişi başlığı ile yayınlanmıştır.

2.1.1 Çizgi Filmin Konusu

Emiray, ailesinin yeni bir eve taşınma sürecinde, amcasının yanına Konya'ya gönderilmiştir. Emiray Konya'da amcasıyla birlikte onun çalıştığı kütüphaneye gider ve orada kütüphane görevlisi Kemal Bey ile tanışır. Kütüphanede gezinirken kilitli bir oda içerisinde bulunan kitapları merak eder ve orada bulunan gizemli kitabı açar. Kitabın açılmasıyla macera yolculuğu başlar ve Emiray geçmiş zamanda bir köye gider. Orada köy halkıyla tanışır, onlara devlerle ve devleri kullanmak isteyen Zekai ve Ruhi ile olan mücadelelerinde yardım eder ve kitabın verdiği görevleri yerine getirerek yeniden günümüze dönmek için çabalar.

Yaşadığı olaylar bir görevi bitirmesini sağlarken başka bir görevi de beraberinde getirir. Sayfaları boş olan bu kitap Emiray'ın yaşadıkları ile yazılır ve şekillenir. Emiray, bilmece ve tekerleme tarzı sorular ve uyarılar ile yönlendirme yapan bu kitapla günümüze dönmenin yollarını arar. Görevleri tamamlayan Emiray

günümüze geldikten sonra da kitapla yüzleşip, günümüze gelen Karaca ve diğer karakterleri ait oldukları zamana geri göndermeye çalışır.

2.1.2 Karakterler ve Genel Özellikleri

Emiray, bir ortaokul öğrencisidir. Ankara’da ailesiyle yaşayan Emiray, yaşlılarıyla arkadaşlık kurmamaktadır. İnsanlarla gerekmedikçe iletişim de kurmayan Emiray, kitapları kendisine arkadaş edinmiştir. Ailesi evlerini taşıma işleriyle ilgilenirken amcasının yanına gönderilen Emiray orada farklı maceralarla karşılaşacaktır. Arkadaşı olan kitaplar ona yeni arkadaşlıklar getirecektir. Konya’da yaşadığı maceralarla hem arkadaşlığı öğrenen hem de insanlarla iletişim kurma kabiliyeti gelişen Emiray aynı zamanda yaşadıklarından da kendine ders çıkaracaktır.

Kemal Amca, kütüphane görevlisidir. Konya’da kütüphanede görevli olan Kemal amca, gizemli kitapla tanışmış ve onu kütüphanede özel bir dolabın içine saklamıştır. Sakladığı kitabı Emiray’ın bulması ile yeni bir yolculuk başlar. Bu yolculukta Emiray, Kemal amcanın bilgi ve tecrübesinden de yararlanarak yoluna devam eder.

Karaca, Emiray’ın zaman yolculuğu sırasında köyde karşılaştığı ve bu süreç boyunca yanında olan karakterdir. Emiray’ın ilk arkadaşısıdır. Emiray kitabın verdiği görevleri yerine getirip de kendi zamanına döndükten sonra köyde onu arayan Karaca da yanlışlıkla bugüne gelir ve yeni yolculuklar başlar.

Osto, Cuci ve Mung, köyün yakınlarında yaşayan devlerdir. Köyün civarında yaşamlarını devam ettirecek kadar yiyecek olmadığı için köyden erzak alan bu devler köye gelen Zekai ve Ruhi’nin olumsuz yönlendirmesi sebebiyle köylülerle birtakım sorunlar yaşamışlardır. Daha sonra zaman yolculuğunda onlar da günümüze minik devler olarak gelecek ve yolculuklarını tamamlamak için maceralarda Emiray ve arkadaşlarıyla birlikte olacaklardır.

Fatma, Emiray’ın Konya’da tanıştığı arkadaşısıdır. Kitabın verdiği görevleri yerine getirirken girdikleri maceralarda yardımlaşarak ve birlikte hareket ederek görevi tamamlama hususunda Emiray’a yardımcı olmaya çalışır.

Zekai ve Ruhi, bu gizemli kitabı ele geçirmek isteyen “Patron” adında birine yardımcı olan ikilidir. Sürekli kötülük peşinde olan bu ikili, kitabı çalmak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Patron, her seferinde verdiği işi yerine getiremeyip

başarısızlıkla geri dönen ikiliye yeni görevler vererek, kitabı Emiray ve arkadaşlarından almak için her türlü oyunu planlamaktadır.

2.1.3 Kültürel Unsurlar

Emiray çizgi filminin tüm bölümlerinin girişinde, gökte süzülen bir kartal simgesi bulunmaktadır. Peşi sıra Emiray Konya sokaklarından bisikletiyle geçer ve bayraklı yola çıkar. Bu bayraklı yolda geçmişten günümüze kadar olan 16 Türk devletinin bayrağı dalgalanmaktadır ve Emiray bu yolun sonunda Mevlana Türbesi'nin olduğu sokağa geçer. Buradan da meydanda bulunan Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne ulaşır. Emiray'ın geçtiği yollarda göze çarpan ilk husus yapıların tamamının eski Türk mimarisi tarzında olmasıdır. Bu eski yapıların arasından geçip de kütüphanenin olduğu sokağa dönünce hat üzerinde seyreden bir tramvay gözükür.

Çizgi filmin girişinden itibaren her bölümünde, Türk kültüründen ve aile yapısından izlenimler mevcuttur. Emiray içinde bulunduğumuz zaman dilimindeyken günümüze uygun kıyafetler giyerken, kitabın etkisiyle geçmişe gittiğinde, Emiray ve orada bulunan insanların o zamana özgü Türk-İslam kültürünü yansıtan, erkeklerde başta sarık veya fes, üzerlerinde dokuma kumaştan uzun gömlek, üzerine cepken yahut kaftan, ayaklarında ise çarık; kadınlarda ise başlarında başörtüsü, üzerlerinde elbise ve yelek, ayaklarına da yine çarık giydikleri görülmektedir. Emiray her çocuk gibi zaman zaman arkadaşlarıyla anlaşmazlıklar yaşasa da bu durumu kısa sürede çözmeye odaklanır. Yalnızca büyüklerine karşı değil çevresinde bulunan herkese karşı da her zaman saygılı davranır.

Emiray'ın en güçlü yönü medeniyetimizi tanıtmaya yönüdür. Çocukların televizyonlarda pek de görmeye ve duymaya aşina olmadıkları kültürel kıyafetler, tarihimiz ile ilgili bilgiler, cami ve ezan sesi, deyimler, tekerlemeler, yöresel yemekler, ailede ve arkadaşlıklarda birlik ve beraberlik gibi faktörler çocukların bu çizgi filmi tercih etmesinde etkili olmuştur.

Emiray'ın ailesinde babası ve amcası çalışmakta, annesi ve yengesi ev hanımı olarak ev ve aileyle ilgilenmektedir. Anne ve babası, amca ve yengesi hem Emiray'a hem de birbirlerine karşı her zaman ilgili, anlayışlı, sevecen ve sabırlıdır. Emiray'ın yakın arkadaşı Fatma, Emiray gibi öğrenmeye ve keşfetmeye meraklı bir çocuktur. Annesi Ayşe hanım ise bir bilim insanıdır.

Türk kültüründen güzel bir örnek olarak bu çizgi filmde misafirperverliğin ön planda olduğunu da görmekteyiz. Üçüncü bölümün sonunda Emiray köy halkı ile birlikte devlerin yiyecek sorununu çözünce Karaca ona amcasının yanına gitmeden önce isterse birkaç gün köyde dinlenebileceğini söyler. Bunu kabul eden Emiray’a Karaca’nın annesi yatak hazırlar. Sabahları kendilerinin hazırladığı peynir ile ekmeği, akşamları da yapılan yemekleri birlikte yerler. İlerleyen bölümlerde köylüler bir yandan devlerle uğraşırken bir yandan da Emiray’ın bir ihtiyacı olup olmadığını kontrol ederler. Birinci bölümde yaz tatili boyunca kalmak için amcasının evine giden Emiray’a amcası ve yengesi evlerindeki bir odayı hazırlar. Emiray gelmeden yengesi onun için yemekler hazırlamıştır ve amcası mutlu olması için hediye olarak bisiklet almıştır.

Komşuluk ilişkileri de Türk kültürünü yansıtacak şekildedir. Komşular arası ilişkinin sıkı olması, birbirlerine ziyarete gidip gelmeleri, zor durumlarda birbirlerine destek olmaları, birbirleri ile paylaşımda bulunmaları bunlara güzel birer örnektir. Yirmi altıncı bölüm sonuna kadar geçmişte bir köye giden ve orada yaşayan Emiray köyde sürekli yardımlaşmanın, paylaşmanın, birlik ve beraberliğin örnekleriyle karşılaşmıştır. Üçüncü bölümde ambarın yanması sonucu devlerin yiyeceklerini bırakamayacakları için endişelenen köylüler, bu işe bir çözüm bulmak için kendi aralarında konuşup tartışırken köyün büyüğü Kemal amca oradaki köy halkına; “Ahali, ambar yandı da evlerimiz de mi yandı? Evlerimizde ne var ne yok toplar bir araya getiririz” der. Bunun üzerine köylüler evlerine dağılırken iş bölümü yapılır, aileler evdeki erzakları çuvallara doldurur, çocuklar da o erzakları alıp devlerin alacağı noktaya götürür. Beşinci bölümde devler köye saldırdığında hep birlikte köyü korumak için ellerinden geleni yaparlar. Aynı zamanda devlerden kaçarken zorluklarla karşılaştıklarında birbirlerine destek olarak üstesinden gelmeye çalışırlar. Devlerden Mung, Kemal amcanın üzerine el arabasını fırlatınca Kemal amca arabanın altında kalır ve Emiray Kemal amcayı kurtarmak için arabayı üzerinden çekmeye çalışır. Biraz zorlansa da Kemal amcayı arabanın altından çıkarmayı başarır. On birinci bölümde devlere evlerindeki yiyecekleri veren köylüler bir dahaki hasata kadar ne yapacaklarını düşünürken, fısıldayan ormanda meyve ağacı bulduklarını söyleyen Emiray ve Karaca’nın sözleri üzerine ormana giderler ve meyveleri toplarlar. Hem köy halkına yetecek hem de devlere verecek kadar meyveyi toplayan köylüler ve çocuklar kalan meyveleri ağaçta bırakıp köye dönerler.

Türk kültürüne ait örneklerin işlenmesinin yanı sıra İslam ve Müslümanlık ile ilgili de pek çok detaya yer verilmiştir. Çizgi filmde çevresindeki kadınların pek çoğunun İslamî tesettüre uygun giyiniyor olması, yaşam içerisinde tarihi olaylardan kesitler ve simgeler bulunması; cami, türbe, külliye gibi mekanlara gidilmesi, müzelerin ve kitapların tarihi anlamada ve anlamlandırmada faydalı görülmesi, ezan okununca camiye koşulması gibi Türk-İslam kültürünü içinde barındıran sahneler karşımıza çıkar. Bunlara örnek verecek olursak birinci bölümde Emiray amcasına kütüphanede biraz daha fazla kalmak istediğini söyleyip ısrar edince, amcası bu duruma izin verip akşam evde olacağı saati söylerken; “çok gecikmek yok, akşam okunmadan evdesin” derken akşam ezanı okunmadan önceyi kastetmiştir. Zamanda yolculuk yaptıktan sonra yirmi yedinci bölümde ayrıldığı zamana ve mekana geri dönen Emiray, akşam ezanı okunmasına az bir vakit kala hemen bisikletine biner ve eve döner. Yirmi sekizinci bölümde Emiray, Konya’da önemli ve tarihi yerleri gezmeye çıkar. Etlı ekmek yedikten sonra ilk durağı Selimiye Camii’dir. Robotu Nebu’ya amcasının “bir etli ekmek yemeden bir de bu camiye gelmeden Konya’ya geldim denilmemeli” dediğini söyler ve şadırvandan su içip gezmeye devam eder. Emiray’ın robotu Nebu caminin adının Selimiye Camii olduğunu, Sultan II. Selim tarafından, Konya valisi olduğu sırada yaptırıldığını söyler. Bu durumun şehzadenin Mevlana hazretlerine olan sevgi ve saygısını gösterdiği için halk arasında Mevlana Camii olarak bilinmesine sebep olduğunu söyler. Caminin yaklaşık 450 yıllık olduğunu ve tarihi bir cami olduğunu söyleyince Emiray, Mevlana Türbesinin de mutlaka görülmesi gerektiğini söyler. Emiray gezmek isteyince de Nebu bilgi vermeye devam eder. Burasının Mevlana Türbesi ile Mevlevi Tekkesine ait bazı eşyaların sergilendiği Mevlana Müzesi’nden oluşan bir külliye olduğunu söyler.

Çizgi filmdeki detaylara bakıldığında hem geleneksel hem de dini birtakım sembollere yer verildiği görülmektedir. Bu sembollerle Türk kültürünün İslam ile yoğrulduğunu ve yaşam içerisinde buna rastlamanın olağan bir hal aldığını, kişinin arkadaşlıklarını kurarken bile kültürel anlayış ve yaşayış biçimine göre hareket ettiğini gözler önüne sermektedir.

2.1.4 Ahlaki Değerler

Emiray çizgi filminde ahlaki değerler sıklıkla işlenmektedir. Büyüklere saygı, yardımlaşma, arkadaşlık, dayanışma, sorumluluk bilinci, güven, emanete sahip çıkmak vb. değerler dikkat çekmektedir. Emiray'ın anne-babasına, amca ve yengesine, arkadaşlarının ailelerine ve Kemal Amca'ya karşı saygılı davranması, büyüklere saygı değerini içselleştirdiğinin göstergesidir.

Emiray ve arkadaşlarının bir diğer özelliği ise kendi kişisel sorumluluklarını yerine getiriyor olmalarıdır. Örneğin uyandıktan sonra yataklarını ve kıyafetlerini toplamaları, kendi ihtiyaçlarını kendi başlarına gidermeleri bunun bir göstergesidir. Kişisel sorumluluklarının yanı sıra başkalarına karşı da sorumlulukları olduğunu bilen Emiray ve arkadaşları bu şuurla üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Emiray, çizgi filmin ilk bölümünde arkadaşlık duygusu pek de gelişmemiş ve anlaşıldığı üzere çok da arkadaşı olmayan ve yaşlılarıyla iletişim kurmaktan hoşlanmayan bir karakterdir. Fakat, ilerleyen bölümlerde başta her ne kadar önyargılı davranırsa da, sonrasında güzel arkadaşlıklar kurduğu görülmektedir. Yirmi beşinci bölümde Emiray Karaca'ya, aslında pek arkadaşlık kuramayan, yeni insanlarla tanışmaktan kaçınan bir insan iken, köye geldikten sonra buradaki insanları tanıdığını, kısa zamanda kendisine çok iyi davrandıklarını, arkadaşlığın, yardımlaşmanın ve daha pek çok şeyin ne demek olduğunu onlardan öğrendiğini, en önemlisi de Karaca gibi bir dost kazandığı için çok mutlu olduğunu ve istediği zaman onları görebilmeyi istediğini söyler. Emiray'ın arkadaşlık kurması yolundaki en büyük etkenlerden birisi örnekten de anlaşılacağı üzere zamanla yardımlaşmayı öğrenmesidir. Başlangıçta içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için yardıma ihtiyaç duyan ve geçmiş zamanda karşılaştığı insanların da yardıma ihtiyacı olduğunu gören Emiray, yardımlaşma yoluyla sorunlarını çözerken aynı zamanda yeni arkadaşlar da edinmektedir.

Önemli değerlerimizden birini teşkil eden istişare kavramının çizgi filmde aktif bir biçimde işlendiği görülmektedir. Altıncı bölümde devler köye saldırıp, köylülere erzakları getirmedikleri için anlaşmayı bozduklarını ve bundan sonra erzakları iki katı ve her gün istediklerini söyleyip köyden ayrılırlar. Kemal amca ve köylüler ellerinden geleni yapsalar da devlerin istedikleri miktarda erzağı

toplayamazlar. Bunun üzerine köyden Ali, Emiray, Karaca ve Kemal amca kendi aralarında, yapacakları başka neler olabileceğini konuşmaya başlar. Karaca devlere karşı koymayı teklif eder ama Kemal amca bunun mümkün olmadığını söyler. Emiray devlerle konuşmayı ve eski anlaşılmayı yeniden kabul etmelerini istemeyi teklif eder ama Ali, devlerin kalplerinin de kafaları kadar boş olduğunu, konuşmalar da laftan anlamayacaklarını söyler. Bunun üzerine Kemal amca ellerinde bir güç olduğunu gösterebilselerdi belki devleri vazgeçirebileceklerini söyleyince Emiray'ın aklına, devlerin kaval sesine tahammül edemedikleri gelir. Bunu duyan Kemal amca ve Ali bu durumu köylülere söyleyip, devlerin daha yüksek sesle kavalın sesini duyacakları bir sistem yapmak için köye dönerler.

Otuz dördüncü bölümde Emiray, Fatma ve Karaca kitabın kendilerine verdiği zamanı koruma görevi için zaman müzesine doğru yola çıkarlar. Zaman müzesine giden birkaç yoldan uzun olanı seçen Emiray, arkadaşlarının fikirlerini dinlemeden bu yolda gitmek için ısrar eder ve epey dolandıktan ve uzun bir yolculuk geçirdikten sonra zaman müzesinin kapanmasına beş dakika kala müzeye yetişirler. Fakat onlar içeri girdiğinde müzedeki saatlerin hepsinin çalınması sebebiyle alarm çalmaya başlar. Emiray o sırada zamanı koruma görevi ile kastedilenin zaman müzesi ve içindeki eşyaları korumak olduğunu, şayet arkadaşlarını dinleseydi daha erken gelebileceklerini ve böylelikle de görevi yerine getirebileceğini ama inadı yüzünden başlarına bunların geldiğini söyler. Emiray'ın karşılaştığı problemlerde arkadaşları, Kemal amca ve amcası ile hep dayanışma içinde olması, mümkün olduğunca birlikte karar vermenin kendilerini doğru olana götüreceği, şayet dayanışma içinde olmazlarsa, ortak bir karar vermeden bir işe koyulurlarsa yanlış yapabilecekleri fikri çizgi filmin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu dayanışmanın gerçekleşmesindeki temel etken ise birbirlerine duydukları güven ve sorumluluklarının farkında oluşlarıdır.

Güven ile birlikte verilen en önemli değerlerden birisi de emanete sahip çıkmanın gerekliliğidir. Emiray'ın elinde bulunan, dilekleri yerine getiren kitabı korumak her şeyden önemlidir. Çünkü bu kitap kendisine emanettir. Otuz birinci bölümde Emiray kitabı Kemal amcaya teslim eder ve kendisinin Ankara'ya annesi ile babasının yanına gideceğini söyler. Kemal amca kitabın kendisine emanet olduğunu, koruyucusunun kendisi olduğunu, onunla görevleri tamamlamadan ayrılmamasını, kitap bir belirti gösterirse Emiray olmadan bir şey yapamayacaklarını söylediğinde,

kitabın bundan sonra kütüphanede güvende olduğunu söyleyerek tren garına gitmek üzere kütüphaneden ayrılır. Kemal amca, Emiray'ın neden gittiğini soran Fatma'ya Emiray'ın bir çocuk olarak zor şeyler yaşadığını, hepsinin üstesinden geldiğini ama bitmediğini şimdi de baş etmesi gereken başka şeyler olduğunu ve Emiray'ın ise çözümü sorunlardan kaçmakta bulunduğunu söyler. Ankara'ya gidecek olan Emiray'ın gitmesini engellemek için Kemal amca, Fatma ve annesi gara giderler ve Emiray'a gitmemesini daha burada birlikte yapacakları çok şey olduğunu söylerler. Emiray ise bu sözler karşısında gitmesi gerektiğini söyler ve trene biner. Fakat saniyeler geçtikten sonra trenden inen Emiray kararını değiştirdiğini, Konya'da kalacağını, sorumluluklarını yerine getirip kendisine emanet edilen kitabı koruyacağını söyler. Emiray'ın macerası bitince bu kitaptaki her şey silinecek ve yeni bir macera için tekrar yerine konulması gerekecektir. Bu süreç boyunca Emiray'ın kitaba sahip çıkması ve zamanı gelince en güzel şekilde yerine koyması beklenmektedir. Yirmi sekizinci bölümde Konya'yı gezmek için amcasından izin alan Emiray gezi esnasında robotu Nebu'nun şarjının bitmesiyle gezdiği yerden eve dönene kadar epey bir vakit kaybeder, hava kararır ve çoktan akşam olmuştur. Yengesi merakla evde beklerken, başına bir şey geldiğini sanarak telaşlanır. Amcası ve yengesi Emiray'ın nerede olduğunu merak içinde ne yapacaklarını, nasıl bulacaklarını ve bu durumu Emiray'ın annesi ile babasına asıl söyleyeceklerini düşünürken o sırada Emiray eve gelir. Yengesi Emiray'a sarılır ve çok korktuğunu, ona bir şey olup olmadığını sorar. Emiray da onlara iyi olduğunu, merak edilecek bir durum olmadığını Nebu'nun şarjı bittiği için biraz geciktiğini söyler. Bu korku ve telaşın sebebi Emiray'ın anne ve babasının kendisini eve dönene kadar amcası ve yengesine emanet etmiş olmasıdır. Onlar da bu emanete en güzel şekilde bakmaya, onun kalbini kırmamaya ve başına bir şey gelmesine engel olmaya çalışmaktadırlar.

Çizgi filmde hem ana karakterimiz olan Emiray hem de diğer çocuk karakterler ideal bir çocuk imajı çizmekten ziyade, yaşamın içinden bazen haşarı, bazen öfkeli, bazen sevecen, bazen fevri, bazen de inatçı olan bir çocuk figürü ortaya koymaktadırlar. Aile üyelerinin giyim, kuşam, konuşma ve tavırları Türk aile yapısına uygundur. Pek çok değerlerin bir arada veriliyor olması, yaşam alanında kültürel unsurların da devam ettiğini bizlere göstermektedir.

Çizgi filmde üç kötü karakter mevcuttur. Bu kötü karakterler başkalarına ait olan malı zimmetlerine geçirme, yalan söyleme, insanları kandırma, iyi niyet ve saf

duyguları suistimal etme gibi tavırlar içerisindeyler. Bu duyguların o karakterler üzerinden sürekli veriliyor olması bu çizgi filmin dikkat çekici bir özelliğidir. O karakterler yalnızca almak istedikleri şeylerin bir an önce ellerine geçmesi için sürekli bu yollara başvururlar ve yakalandıklarında suçsuz olduklarını iddia ederler. Örneğin ikinci bölümde Emiray ile birlikte geçmişe giden Zekai ve Ruhi kendilerini devlerin yanında bulurlar. Devlerden Mung gökyüzünden bir işaret geleceğini, ve bunun kurtuluşları olacağını söyler. O esnada devlerin yanında beliren Zekai ve Ruhi kendilerinin bekledikleri kurtuluş olduklarını ama bunun için biraz plan yapmaları gerektiğini söylerler. Devlere beklemelerini, plan yapıp yanlarına geleceklerini söylerler ve oradan ayrılırlar. Üçüncü bölümde devlerin yanına gelerek, köydekilerin her hafta kendilerine erzak getirmelerini beklemeden, istedikleri zaman gidip istedikleri kadar yiyecek almalarını söylerler. Devlerden Cuci bunu yapamayacaklarını, aralarında bir anlaşma olduğunu söyler. Bunun üzerine Zekai köylülerin yiyecekleri nereye bıraktığını sorar ve yiyecek bırakılan yere Ruhi ile birlikte gider. Köylüler yiyeceği bıraktıktan sonra bu ikili ortaya çıkar ve tüm yiyecekleri başka bir alana taşırlar. Geldiklerinde hiç erzak bulamayan devlere de köylülerin anlaşmayı bozduğunu köye saldırıp istedikleri kadar yiyeceği alabileceklerini söylerler. Bunun üzerine de devler köye saldırır. Bu durum devlerin, Zekai ve Ruhi'nin yalan söyleyerek onları kandırdığını öğrenmelerine kadar böyle devam eder. Sonunda Zekai ve Ruhi'yi korkutarak yanlarından kovalar.

Bu çizgi filmde dikkat çeken bir diğer nokta ise Emiray'ın önyargılı olması ve zamanla gelişen özgüveninin kırıcı bir noktaya gelmesidir. Çevresindeki insanlara karşı farklı önyargılar oluşturması davranışlarını da etkilemektedir. Fakat sonradan tanış olmasıyla durumun hiç de öyle olmadığını anlamaktadır. Bir diğer nokta olan özgüveni ise olaylar karşısındaki cesaretini fark etmesi, bilgisine güveninin artması ve robotuyla her şeyi halledebileceğini düşünmesi, bu noktada da insanlara ihtiyacının azaldığı fikrine sahip olması bazı durumlarda arkadaşlarını üzmesine ve incitmesine sebep olmuştur. Oysa ki bu durum her şeyi tek başına aşamayacağı, bazı durumlarda diğer insanların bilgisine, tecrübesine ve cesaretine ihtiyacı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Yaşadığı tecrübeler sayesinde arkadaşları ve büyükleriyle birlik ve beraberlik içinde olması ve herkesin fikrine değer vermesi gerektiğini anlamaktadır.

2.2 Mucize: Uğur Böceği İle Kara Kedi

Uğur Böceği ile Kara Kedi Paris'i akumaların etkisinden kurtarmaya çalışan iki süper kahramandır. Normal hayatta isimleri Marinette Dupain- Cheng (Uğur Böceği) ve Adrien Agreste (Kara Kedi)'dir. Aynı ortaokula giden bu ikili birbirlerinin Uğur Böceği ve Kara Kedi olduklarını bilmemektedir. Fransız yapımı olan çizgi film 5 sezon halinde 131 bölüm yayınlanmıştır. Mucize: Uğur Böceği İle Kara Kedi çizgi filmi Fransız senarist Thomas Astruc tarafından kaleme alınmıştır. Politik olayları gençlere göstermek amacıyla başlayan çizgi film sosyal ağlarda istediği başarıyı yakalayamamış ve genç yetişkinlere yönelik bir film olarak değişime gitmiştir. Fakat bu amacında da başarısız olunca yayın anlayışını değiştirmiştir ve başarısı artmış, çokça izlenir duruma gelmiştir. Çizgi film macera, aksiyon ve romantik komedi türlerini ele almaktadır. 1 Nisan 2022 tarihinde Disney Channel kanalının ücretli bir platforma taşınmasıyla çizgi film yayın hayatına burada devam etmektedir.

2.2.1 Çizgi Filmin Konusu

Çizgi Film Marinette ile sınıf arkadaşı olan Adrien'in beraberliği üzerine kuruludur. Marinette ve Adrien Paris'i akumalardan kurtarmak için mucize gardiyanı tarafından seçilmiş iki gençtir. Görevleri ise kelebek mucizesini elinde barındıran Hawk Moth ile yardımcısı Mayura'yı yenmektir. Hawk Moth kelebek mucizesini insanları akumalayaarak kötüleştirmek için kullanmaktadır.

Paris tehlike altındayken Marinette ve Adrien süper kahramana dönüşürler. Marinette Uğur Böceği (Laydbug) Adrien ise Kara Kedi (Chat Noir) olur. Marinette sınıf arkadaşı olan Adrien'a platonik olarak aşıktır fakat onun Kara Kedi olduğunu bilmez. Adrien da Uğur böceğine aşıktır ama o da onun Marinette olduğunu bilmez. İkisinin yenmek için çabaladıkları Hawk Moth ise Adrien'in babası Gabriel Agreste'den başkası değildir. Onun amacı da mucizelerin gücünü kullanarak karısını hayata döndürmektir.

2.2.2 Karakterler ve Genel Özellikleri

Marinette Dupain-Cheng, bir ortaokul öğrencisidir. Paris'in süper kahramanlarından Uğur Böceği'dir. Uğurböceğinin küpesi mucizesini kullanarak Adrien ile birlikte kötülere ve kötülüklere karşı mücadele vermektedir. Sınıf arkadaşı olan Adrien'a platonik olarak aşık olan Marinette, Adrien'in Kara Kedi olduğunu bilmemektedir. Marinette kendisine verilen mucize ile Paris'i kurtaramayacağını

düşünür. Sakarlığının vermiş olduğu bir duygu durumuyla kendisini güçsüz, çekingen ve işe yaramaz olarak görmektedir. Fakat mucizenin kendisine vermiş olduğu bir itkiyle bu duygunun üstesinden gelir.

Tikki, Uğur Böceği'nin "kwami"sidir, kırmızıdır ve aşkı, utangaçlığı ve aksiyonu simgeler. Bu kwamiler sadece sahiplerine özeldir ve onun pek çok özelliğini bünyesinde taşıyan küçük varlıklardır. Marinette Uğur Böceği'ne dönüşümünde Tikki'yi kullanır, bir nevi yardımcısıdır. Tikki Uğur Böceği'nin gücünü kullanmasında da etkilidir. Çünkü Uğur Böceği'nin özünde olan fakat açığa çıkaramadığı iyi özellikleri bünyesinde barındırır.

Adrien Agreste, bir ortaokul öğrencisidir. Paris'in süper kahramanlarından Kara Kedi'dir. Kara kedinin yüzüğü mucizesini kullanır. Uğur Böceği'ne aşık olan Adrien, Marinette'in Uğur Böceği olduğunu bilmemektedir. Adrien babasının izni olmadan evden dışarı çıkamayan bir çocuk olduğu için kendisine verilen mucizeyi bunun için bir fırsat olarak görür ve kabul eder. Babasının aslında Hawk Moth olduğunu bilmemektedir. Uğur Böceği ile birlikte Paris'i akumalardan kurtarmak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar.

Plagg, Kara Kedi'nin kwamisidir, siyahtır, gücü ve özgüveni simgeler. Adrien Kara Kedi'ye dönüşürken Plagg'i kullanır, onun bir nevi yardımcısıdır. Plagg Kara Kedi'nin gücünü kullanmasında da etkilidir.

Gabriel Agreste, moda tasarımcısıdır. Adrien'in babasıdır. Aslında mucizeleri çalmak isteyen süper kötü Hawk Moth'dur. Kelebek mucizesiyle insanları akumalar yani kendi yönergeleri doğrultusunda hareket etmelerini sağlar ve onları kötü karaktere dönüştürür. Amacı diğer mucizeleri de ele geçirerek karısını yeniden hayata döndürmektir.

Mucize Gardiyanı, 106 yaşında olan, kendi elindeki mucizeyi kullanamayacak kadar yaşlı bir ustadır. Bütün kwamiler ve mucizeleri gözetimi altında ve sadece iyilik için kullanacak insanlara vermek ister. Kelebek mucizesi ile tavus kuşu mucizesi Hawk Moth'un eline geçtikten sonra mucizeleri koruma noktasında daha dikkatli davranmaktadır.

Alya, Marinette'in en yakın arkadaşıdır. Bir ortaokul öğrencisidir. Süper kahramanları çok seven ve onlara karşı meraklı olan Alya, kötü bir olay yaşandığında

süper kahramanların hemen yardıma geleceğine inanır ve onları görüntülemek için elinden geleni yapar. Kendisine verilen tilki mucizesi ile illüzyonlar oluşturur ve Paris'i kurtarmak için Uğur Böceği ile Kara Kedi'ye yardımcı olur.

Nino, Adrien'in en yakın arkadaşıdır. Bir ortaokul öğrencisidir. Müzik dinlemeyi, eğlenmeyi ve özgürlüğü çok sever. Alya'nın erkek arkadaşıdır. Kendisi de Alya gibi Paris'i kurtarmak için Uğur Böceği ve Kara Kedi'ye yardımcı olur. Nino kaplumbağa mucizesini kullanarak insanlara koruyucu bir kalkan olur.

Chloe, Marinette ve Adrien'in sınıf arkadaşıdır. Aynı zamanda Adrien'in çocukluk arkadaşıdır. Babası Paris valisi annesi ise moda eleştirmenidir. Babasının konumunu kendi çıkarları için kullanan Chloe, Paris'i kurtarmada Marinette ve Adrien'a yardımcı olur. Ona verilen mucize kraliçe arı mucizesidir, arının zehriyle akumalanan insanları etkisiz hale getirir.

2.2.3 Kültürel Unsurlar

Çizgi filmde Batı kültürüne ve modern yaşamın gereklerine vurgu yapılmaktadır. İleri teknoloji ürünlerine, modern düşünme tarzına ve yaşam biçimine sahip olmaları karakterlerin temel özelliğini oluşturmaktadır.

Çizgi filmin tüm bölümlerinin girişinde bir jenerik müziği yer almaktadır. Bu müziğin sözleri şöyledir: “Gün içinde ben Marinette'im, normal bir hayatı olan normal bir kız. Ama benim hakkımda kimsenin bilmediği bir şey var, çünkü benim bir sırrım var. Mucizevi! En iyisi, bir sorun varsa. Mucizevi! En şanslısı, aşkın kudreti hep şiddetli. Mucizevi!” Jenerikten de anlaşılacağı üzere Marinette kendisinde mucize barındıran bir karakterdir. Buradan yapacağımız ilk çıkarım, Batı kültüründe mucizelerin sıradan insanlara verilen bir kurtarıcı nitelik olduğu ve aşkın bu hayattaki önemli mucizelerden biri olduğudur. Birinci bölümün girişinde mucize gardiyanının elinde bulunan mucizelerden bahsedilir. Uğur Böceği'nin küpesi yaratma gücünü kullanırken, Kara Kedi'nin yüzüğü ise yok etme gücüne sahiptir. Bu iki mücevheri aynı anda kontrol edebilen kişi mutlak güce erişir. Bu bölümde verilen mesaja bakıldığında Hristiyanlıktaki mucize anlayışının resmedilmeye çalışıldığı görülmektedir. Hristiyanlıkta mucize, Tanrı'nın varlığı ve gücünü, ilahi takdirin tezahürünü ve bu hususta muhatapların bilgilendirilmesini ifade eden bir

kavramdır.⁵³ İlahi bir güç tarafından gerçekleştirilen inanılmaz derecede muhteşem olayların yanı sıra, dini ya da karizmatik bir şahsiyet tarafından ortaya konan olayların da mucize olarak değerlendirildiği⁵⁴ göz önüne alındığında Uğur Böceği ve Kara Kedi'nin mucizeler gösteren karizmatik şahsiyet sahipleri oldukları söylenebilir. Mucize ile ilgili bir de tasniflendirme bulunmaktadır. Bu tasniflendirmeye göre; esrarengiz güce sahip olan, bu güce sahip olmak isteyen ve bu güce aracı olan kişi ya da şeyler mevcuttur. Bu tasnife göre güce sahip olan tek varlık Tanrı'dır. İnsanlar da genellikle bu güce ulaşmak için dua eden ya da bu güce aracı olan taraftadır. Fakat bu tasnifte bir istisna vardır. Bu istisnaya göre Hz. İsa bütün güç ve kategorilere tekabül eder. Hz. İsa hem bu gücün sahibi, hem bu gücü elde etmek için dua eden, hem de bu güce aracı olandır.⁵⁵ Bu tasvire bakıldığında Uğur Böceği ile Kara Kedi yaratma ve yok etme mucizelerini elinde barındıran, hem bu iki güç için dua eden, hem de bu güçleri ortaya çıkarmada aracı olan iki karakterdir. Mucize, insanların hayretlerini cezbetmek için anlatılan efsanelerden ibaret olmayıp, aynı zamanda Tanrı'nın kurtarıcılık gücünü ifade eden incil öğretisinin bir parçasıdır.⁵⁶ Uğur Böceği ve Kara Kedi'nin insanları kötülüklerden ve kötü durumlardan kurtaran iki karakter olması bu öğretinin de çizgi filmde işlendiğini göstermektedir.

Marinette ailesiyle yaşayan, sakar ve özgüveni eksik bir karakter iken, Adrien babasının himayesi altında yaşayan sosyal hayatla bağları kesilmeye çalışılan bir çocuktur. Bu iki karaktere özel güçlerin verilmesinin sebebi onların içindeki cevheri ortaya çıkarmaktır. Bu sayede birisi topluma kazandırılırken, diğersinin de kendi içinde var olan gücü keşfetmesi sağlanmaktadır. Bu durum çevreleri tarafından fark edilip de açığa kavuşturulmak istenen bir durum değildir. Çünkü Batı toplumu birey merkezli olmasından dolayı öncelik hep kendileridir ve başkalarıyla ilgilenmek onlar için geri planda kalan bir uygulamadır.

Marinette sınıf arkadaşlarıyla iyi anlaşmaya çalışsa da bazı problemlerle karşılaşmaktadır. Birinci bölümde Marinette sınıfa gelir ve sırasına oturur. Ardından

⁵³ Salime Leyla Gürkan, "Mucize", *TDV İslam Ansiklopedisi* (TDV İslam Araştırmaları Merkezi) (Erişim 02 Nisan 2023), 30/352.

⁵⁴ Salime Leyla Gürkan, "Mucize", 30/351.

⁵⁵ Mark Chalil Bodenstein, "Hristiyanlıkta Mucize", çev. Hureyra Kam, Serdar Güneş, *Din Dilinde Mucize*, (2015), 91.

⁵⁶ Betül Avcı, "Hristiyanlıkta ve Kur'an Tefsirlerinde Hz. İsa'nın Mucizeleri", *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 9 (2000), 260.

sınıfa Chloe girer ve Marinette’e oturduğu yerden kalkmasını ve başka bir sıraya geçmesini söyler. Marinette o sırada kendisinin oturduğunu ve neden kalkması gerektiğini anlamadığını söylediğinde ise Chloe okula Adrien’in geleceğini, kendisinin onun en yakın arkadaşı olduğunu ve onunla birlikte o sırada oturacaklarını bu nedenle de derhal sırayı boşaltması gerektiğini söyler. Bu sözlere cevap veremeyen Marinette’in yardımına sınıf arkadaşı Alya yetişir ve Marinette’i kendi sırasına götürür. Marinette Alya kadar cesur olmak istediğini söylediğinde Alya ona bir süper kahramanın sözünü hatırlatır: “Kötülerin kazanması sadece iyilerin hiçbir şey yapmaması sayesinde oluyor.” Chloe’nin kendini diğer arkadaşlarından üstün görmesinin ve bu nedenle sınıfta otorite kurmaya çalışmasının iki nedeni vardır: Birincisi babası Paris belediye başkanıdır, ikincisi de annesi ünlü bir mankendir. Marinette de başlarda özgüveni eksik olduğu için Chloe’nin dediklerini yapmak durumunda kalmaktadır. Çizgi film boyunca, yaşamda bazılarının statü olarak ya da maddi imkanlar açısından diğerlerinden üstün olduğu fikri resmedilmektedir.

Çizgi filmde kötü karakter olan Hawk Moth, kendinde bulunan özel güç ile insanları akumatize ederek, istediklerini elde etme yolunda onları şiddete sevk etmektedir. İnsanların gerek psikolojik gerekse de fiziksel şiddete karşı koymaya güçleri olmadığı, bu durumun ancak özel güçleri olan, iyi ve mucizevi birinin yardımıyla gerçekleşeceği fikri aşılanmaktadır. Bununla verilmek istenen mesaj şudur: Dünyada hep kötüler ve kötülükler çoğunluktadır ve onları alt edecek, dünyayı tekrar iyiliğe kavuşturacak özel birilerine ihtiyaç vardır. Birlik ve beraberlik içinde, yardımlaşarak bir şeyleri düzeltmek gibi bir düşünce söz konusu değildir.

Çizgi filmde bölümler çok hareketli ve olay akışı hızlı ve dikkat çekicidir. Çocuklar ailelerinden bağımsız olduğu gibi anne babalar da çocuklarından bağımsızdır. Anne ve baba çalışma hayatı içinde olan ve çocuğu ile geçireceği vakit sınırlı olan, bu nedenle de gün içinde çocukların hayatlarıyla bir bağlantı kuramayan karakterlerdir. Eve gelindiğinde herkesin dış hayattaki macerası sona ermiş ve hayat normale dönmüştür. Marinette ve Adrien’in aileleri çocuklarının özel güçleri olduğunu bilmemekte, Adrien de mücadele ettikleri bu kötülüklerin kaynağının babası olduğunu hayal bile edememektedir.

Çizgi filmde her birey kendi başının çaresine bakmaya çalışır ve çok az arkadaşları vardır. Aile yapısına bakıldığında genellikle tek çocuklu aileler başat

iken, birden fazla çocuklu ailelerde çocukların bakımı anne babanın yanı sıra evin büyük çocuğuna devredilir. Bireyler bu tarz bir bağımlılıktan hoşlanmasalar da 18 yaşına kadar idare edilmesi gereken bir durum olarak bu olaya bakarlar.

Çizgi filmdeki karakterlerin giyim, kuşam, konuşma ve yaşam tarzı tamamen Batı kültürüne uygun bir şekildedir. Kilosu az olan insanlar genellikle dar ve vücut hatlarını belli edecek şekilde giyinirken, kilosu biraz fazla olan insanların giyimi ise genellikle salaş ve vücut hatlarını belli etmeyecek şekildedir. Büyükleriyle olan ilişkilerinde statüsü ve egosu yüksek insanlar saygı belirtici hiçbir söz kullanmazken ve bulundukları konum itibarıyla diğer insanları hakimiyetleri altında tutmaya çalışırken, diğerleri saygı dahilinde kalmaya çalışmaktadır. Yaşam tarzı olarak bireyin ön planda tutulduğu, aile ve arkadaşlık ilişkilerinin ikinci plana atıldığı, aile kavramının yalnızca belirli akşamlar bir arada yemek yiyen insan grubu olarak gösterildiği bir çizgi film olarak dikkat çekmektedir. Örnek olarak ikinci sezonun yirmi ikinci bölümünde Chloe, öğretmenin verdiği Fransa tarihindeki önemli bir kişiyi anlatma ödevinde, kendisine verilen arı mucizesinden ötürü, Kraliçe Arı'nın Uğur Böceği ile yaptığı röportajı canlandırdığı bir videoyu sunmuştur. Öğretmen neden bu ödevde kendini anlattığını sorunca da; Uğur Böceği ile birlikte Paris'i kötülüklerden kurtardığı için kendisinin yeterince önemli biri olduğunu, dolayısıyla bu ödevi hazırlamasının yerinde olduğunu söyler. Sınıf arkadaşları ise videodaki Kraliçe Arı'nın da Uğur Böceği'nin de Chloe olduğunu ayrıca arı mucizesini kullandığında Paris'i kendisinin değil Uğur Böceği'nin kurtardığını söyler ve bu durumla ilgili bir video kaydı paylaşır. Bu duruma sinirlenen Chloe, sınıftaki herkesin birer 'ezik' olduğunu, 'aptal' olduklarını söyledikten sonra konuşulanların saçmalık olduğunu söyleyerek ayağa kalkıp kapıya yönelir. Dersin henüz bitmediğini söyleyen öğretmene dönerek, öğretmenin ve sınıftakilerin hepsinin 'saçma sapan' olduğunu söyleyerek sınıfı terk eder. Annesi ile babasının yanına giden Chloe babasından okulu kapatmasını ve Marinette'i Paris'ten atmasını ister. Babası ise yetkilerinin sınırlı olduğunu, okulu en fazla bir hafta kapatabileceğini ve daha fazlasını yapamayacağını söyler. Bunun üzerine Chloe bu durumun saçmalık olduğunu, gücünü kullanmadıktan sonra omzundaki o 'aptal' bandı (belediye başkanı nişanesi) takmasının bir anlamının olmadığını ve annesiyle birlikte New York'a taşınacaklarını söyleyerek ortamı terk ederler.

Batı kültürünün temel özelliklerini aktarmada etkili bir çizgi film olan Mucize: Uğur Böceği İle Kara Kedi'nin cadılar bayramı, sevgililer günü, noel gibi konuların işlendiği bölümleri de bulunmaktadır. Bunlardan birine örnek verecek olursak, üçüncü sezonun beşinci bölümünde Nino kısa bir süreliğine bakması için kardeşini Marinette'e bırakır. Marinette Chris'e oynaması için pelüş bebekler gösterirken Chris, oyuncakların bebekler için olduğunu söyleyip oyuncak çantasına tekme atar. Canavar içeren bir bilgisayar oyunu oynamak istediğini söyleyen Chris; kendisine o oyunu oynamak için henüz çok küçük olduğunu, o oyun yerine film izlemesinin daha eğlenceli olacağını söyleyen Marinette'in kafasına top fırlatır. Chris daha sonra Marinette'in odasındaki sandığı fark eder ve tam açacakken Marinette sandığı kapatır. Fakat Chris o sandığın içinde hediyeler olduğunu görmüştür ve o hediyelerin ne için olduğunu sorar. Marinette bu hediyelerin, Adrien'in sonraki 35 doğum günü için aldığı hediyeler olduğunu Chris'in bilmesini istemediği için bir yalan uydurur: Kendisinin Noel babanın elflerinden olduğunu ve bu hediyelerin yılbaşında çocuklara dağıtılacağını ancak daha önce verilmesinin mümkün olmadığını söyler. Chris kendisine bir istisna yapıp hediyesini vermesini istediğinde ise onun hediyesinin kendisinde değil başka bir elfte olduğunu ve hediyelerin yılbaşından önce paskalyada ya da cadılar bayramında verilemeyeceğini, eğer verilirse elfin bir tavşana ya da cadıya dönüşeceğini, ancak bu konuda bir istisnanın olduğunu, Noel babanın sadece dünyadaki en iyi davranan çocuk için bu istisnayı gerçekleştirebileceğini söyler. Bu çocuğun ise yaptığı tüm karmaşıklığı temizleyen ve yaşına göre oyuncaklarla oynayan sessiz bir çocuk olabileceği ve listenin başına ancak bu şekilde geçebileceğini söyler. Bunu duyan Chris ağlamaya başlar ve bir an önce yılbaşının gelmesini istediğini söyler.

Çizgi filmin hareketli sahnelerle sahip olması, seyirci konumundaki çocukların dikkatleri dağılmadan uzun süre ekran başında kalmasına ve verilen mesajlardan etkilenmesine sebep olmaktadır.

2.2.4 Ahlaki Değerler

Çizgi filmde iyilik, yardımlaşma, dayanışma, duyarlılık gibi ahlaki değerlere yer verilmiştir. Marinette ve Adrien büyüklerine karşı saygılı davranan iki ana kahramandır. Her ne kadar Chloe babasının vali, annesinin manken olması sebebiyle çevresindeki insanlara saygı göstermeyip yüksek egolu bir tavır gösterse de

genellikle çizgi filmdeki karakterlerin çoğunluğu saygı çerçevesinde hareket etmektedir.

Marinette ve Adrien kendilerinde bulunan özel güç sayesinde ülkelerini kötülerden ve kötülüklerden korumaya çalışmaktadır. Kötülükler karşısında zor durumda kalan insanlara, kötülerini alt edip, oluşan olumsuz havayı değiştirerek iyilik ve yardımda bulunurlar.

Kötülere karşı savaşırken, güçlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, mucize gardiyanından bir kwami isterler ve o kwaminin gücünü alan arkadaşlarıyla birlikte bu durumun üstesinden gelmeye çalışırlar. Marinette Uğur Böceği, Adrien Kara Kedi, Alya Tilki, Nino Kağlumbağa ve Chloe Arı mucizesine sahiptir. Kötülere karşı verilen savaş, kötülüğün etkisi altında kalan insanları o kötülükten kurtarmak suretiyle verilmektedir. Kötülükle savaşan bu iki karakter, hipnotize edilmiş o insanların içindeki kötülüğü alır ve iyiliğe çevirerek yeniden gökyüzüne bırakır. Burada verilmek istenen mesaj şudur: Kötülük bir dalga misali kitlelere yayılırken, iyiliği temsil eden az sayıda insan bu kötülükle mücadele etmekte ve olağanüstü güçleri sayesinde kötülüğü yenmektedir.

Akumalar olumsuz duygularla kalpteki boşluğu doldurmak için kişiyi ya da kişileri kötü etkilemektedir. Hawk Moth'un akumatize ettiği insanların içinde bulunduğu duygu durumlarına bakıldığında öfke, üzüntü, çaresizlik, hayal kırıklığı, gibi duyguların olumsuz duygular olarak nitelendirildiğini görmekteyiz. Bu duygular günlük hayatta her insanın karşılaşması olağan duygular olması hasebiyle de kendine kötülüğünü yaymada yardımcı kişileri bulmak Hawk Moth için kolay hale gelmektedir. Birinci sezonun birinci bölümünde Marinette ve Adrien'in sınıf arkadaşı Aiwon sınıf arkadaşı Milen'i sevdiğini söyleyememektedir. Bu durumu bilen Kim, Aiwon'a bir kağıt gönderir. O kağıtta, Milen'e onu sevdiğini söyleyemeyen Aiwon'un bir pısrık olduğu yazmaktadır. Bu kağıdı görünce öfkelenen ve kalbi kırılan Aiwon'un bu duygu durumundan ustaca yararlanan Hawk Moth onu akumatize etmekte zorlanmayacaktır.

Dördüncü bölümde babası Alex'e doğum gününde aile yadigarı köstekli bir saat hediye eder ve onu iyi koruması gerektiğini söyler. Alex'de Kim ile paten yarışı yapacağı esnada saati Alya'ya emanet eder. O da yarışı videoya alacağı gerekçesiyle saati Marinette'e verir. Marinette'in sakarlığı tutar ve saati elinden düşürür. Saat tam

yere düşecekken Adrien yakalar ve kimin olduğunu sorar. Marinette ise Alex'in olduğunu ve yarış bitince alacağını söyler. Adrien'in elindeki saati gören ve Alex'e ait olduğunu öğrenen Chloe saati eline alır ancak tam açacağı sırada yere düşürür ve Alex pateniyle saatin üstünden geçer ve saat paramparça olur. Güven duygusu yıkılan Alex hayal kırıklığına uğrar, öfkelenir ve üzülür. Hawk Moth bu durumdan da faydalanır. Aynı zamanda Marinette'in anne ve babası 20. evlilik yıldönümleri için dışarıda yemeğe çıkarken teslim edilmesi gereken bir pasta siparişi olduğunu söyleyip, Marinette'den teslimatı zamanında gerçekleştirmesini rica ederler. Pastanın teslim edilmesine yirmi dakika kala Alya arar ve Kim ile Alex arasındaki yarış başlamak üzere olduğu için hemen oraya gelmesi gerektiğini söyler. Kwamisi sipariş teslimi için kalan süreyi hatırlatsa da Marinette yetişeceğini söyleyerek arkadaşlarının yanına gider ve olaylar gelişir. Tam Alex'in akumasını almak için Uğur Böceği'ne dönüşeceği sırada Marinette'i babası arar ve siparişi teslim alacak müşterinin dükkanın kapısında beklediğini söyler. Zor durumda kalan Marinette, Akumalanan Alex'in zamanda geriye gitme özelliğini kullanması sayesinde siparişi teslim etme imkanını elde eder. Verdiği sözleri ve aldığı sorumlulukları şayet zamanda geri gidip de kendisi ile karşılaşmasaydı yerine getiremeyecek olan Marinette bu durumdan bir ders çıkarır ve birinin daha akumalanmaması için çabalar.

Çizgi filmde duyarlılık genellikle zor durumda olan, pasif, aciz ve sefil insana karşı gerçekleşmektedir. Öyle ki insanlar zor durumda olana bile yardım etmek için, içlerinden cesur birinin çıkmasını beklemekte ve bu da olmazsa muhteşem kahramanların kişiyi o durumdan kurtarması için geleceği bilinmektedir.

Bu çizgi filmde, başkalarının mutlu olduğunu görmeye dayanamayan haset karakterler, istediklerini elde etmek için iyi ya da kötü farketmeksizin her yola başvurabilen, kendi rahatları ve mutlulukları için çabalayan, dünya üzerindeki her şeyi kendi ellerinde ve yetkilerinde tutmak isteyen insanlar, yaşları küçük olmasına rağmen karşı cinse aşk adı altında bir takım hisler besleyen çocuklar, arzuladığı durum olmadığında öfkesi ile isteğini daha da belirgin hale getiren insanlar bulunmaktadır. Çizgi filmin üçüncü sezonunun birinci bölümünde sınıfa Lila isminde bir öğrenci gelir. Bu öğrenci dönemin ilk günü derse gelip daha sonra bir geziye katılır. Bu gezi esnasında kulağının zarar gördüğünü ve duymadığını bu nedenle öne oturması gerektiğini sınıftaki arkadaşları öğrenir. Marinette sınıfa gelen Lila'ya duyma ile ilgili bir problemi olup olmadığını sorduğunda, sol kulağında bir çınlama

olduğunu söyler. Lila'nın Adrien'in yanında oturmasına sinirlenen Marinette en arka sıraya geçer ve oturur. Öğle yemeği saatinde yemekhanede Lila masaya otururken sınıf arkadaşları ona yiyeceği yemeklerin hepsini getirir. Çünkü Lila arkadaşlarına sağ el bileğinin burkulduğunu bu nedenle bir şeyler taşımakta güçlük çektiğini söylemiştir. Bu duruma inanmayan Marinette arkadaşı Alya'ya Lila'nın söylediklerinin yalan olduğunu ve bunu kendisine ispat edeceğini söyler. Marinette önündeki peçeteyi alır, top haline getirir ve Lila'ya fırlatır. Lila da sağ eliyle hızlı bir şekilde peçeteyi tutar. Marinette; Lila'ya, söylediklerinin yalan olduğunu, bileğinin gayet iyi durumda olduğunun peçeteyi hızlı bir şekilde yakalamasından anlaşıldığını söyleyince Lila, seyahati sırasında Hindistan'da bir adamın peçeteden dolayı gözünün çıktığını, arkadaşına bir zarar gelmemesi için bu hareketi yapmak zorunda kaldığını söyler. Bunun üzerine sinirlenen Marinette ortamı terk eder ve peşinden Lila gelir. Lila Marinette'e, Adrien'in yanında oturduğu için böyle davrandığını, bir erkek için kavga etmenin gereksiz olduğunu, isterse Adrien konusunda kendisine yardımcı olabileceğini söyler. Marinette söylediklerine inanmadığını dile getirince Lila; 'ben insanların duymak istediklerini söylerim ve sen bu konuda hiçbir şey yapamazsın. Çünkü insanlar duymak istediklerini söylediklerinde sana direnmezler' diyerek ya kendisiyle arkadaş olmasını ya da hiç arkadaşı kalmayacağını söyleyerek Marinette'i tehdit eder. Yalnızca kendisinin mutlu olmasını, sevilmesini ve insanların kendisi için bir şeyler yapmasını isteyen Lila, bu durum gerçekleşmediğinde ya da önüne bir engel çıktığında kötü birine dönüşebilmektedir.

Çizgi filmde neredeyse her bölümde, şiddet içerikli sahneler bulunması ve bu şiddetin yol açtığı suçlara karşılık kanunî bir yaptırımın olmaması dikkat çeken problemlerden birisidir. Şiddet içeren sahneler bakıldığında ise şiddette bir yaş sınırı olmadığı, her yaştan insanın kendi gücü nispetince şiddet uyguladığı görülmektedir. Bu şiddet içerikli kötülüğün önüne geçilmesi için iki süper kahraman olan Uğur Böceği ile Kara Kedi'nin gelmesinin beklenmesi ve onların da özel güçleriyle karşısındaki kötü insanları bertaraf etmesi kaçınılmaz sonudur. Bu veriler izleyici olan çocukta, dünyanın kötülük üzere kurulduğu, kötülerin ve kötülüklerin hiçbir zaman bitmeyeceği, bunlarla sıradan insanların mücadele edemeyeceği, yalnızca süper güçleri olan kahramanların onlarla savaşabileceği ve onlar olmazsa dünyada kötülüğün hakim olacağı düşüncesini yaratmaktadır.

Bu çizgi filmde ana karakterler olan Marinette ve Adrien ile arkadaşları özgür çocuk modeli çizmektedir. Yaşamın içinde her alanda özgür olan, kendi kararlarını kendileri veren, kendi duygu ve istekleri için yaşayan çocuklar resmedilmektedir. İyiler saf, pasif, asosyal kişiler olarak; kötüler ise zeki, aktif, toplumda kendilerini ifade ederken zorlanmayan kişiler olarak tasvir edilmektedir. Çizgi filme bakıldığında kötülükler, eksik ya da yanlış yapılan davranışlar neticesinde insanlarda oluşan yoğun duyguların kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Bu eksik ya da yanlış davranışlara bakıldığında başkalarının duyguları ile dalga geçmek, emanete yeterli bir şekilde sorumluluk bilinciyle bakamamak, kişiye duyulan güvenin tam karşılığını bulamaması, kişiyi aşağılayıcı ithamlarda bulunmak, istediğini anında elde edememek, yapmak istediklerini yapmalarına engel olan biri ya da durumların varlığı gibi davranışlar olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Yerli ve yabancı orijinli çizgi filmlerin içeriklerinin incelenmesi bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. TRT Çocuk ve Disney Channel kanallarından seçilen iki çizgi film yapımının yayınlanmış bazı bölümleri rastgele izlenerek; karakter, konu ve içerik özellikleri incelenmiştir.

TRT Çocuk'tan seçilen Emiray çizgi filmi, Türk kültür ve medeniyetinin değerleri ve yaşam tarzını çocuklara öğretmek üzere kurgulanmış bir yapıdır. TRT Çocuk kanalının vizyonu ve misyonu da budur. Bu anlamda kanal, amacına uygun yapımlarla topluma hizmet etmektedir. Türkiye'deki ilk çocuk kanalı olan TRT Çocuk'un en önemli özelliklerinden birisi, sevilen Türk çocuk karakterleri üretmiş olmasıdır.

Disney Channel'dan seçilen Mucize: Uğur Böceği ile Kara Kedi çizgi filmi ise Batı kültürü ve yaşam tarzının çocuklara empoze edilmesi üzerine kurgulanmış bir yapıdır. Bu anlamda, aristokratik toplum yapısı, karakterlerin özgür olması, bireyin ve özel hayatın önceliği ve dokunulmazlığı, toplumun kurtuluşu için özel güçlere sahip mucizevi kahramanların olması gerektiği verilmek istenen mesajların önde gelenleri arasındadır. Disney Channel'ın önemli özelliklerinden birisi yayın akışının seri ve hızlı, aktarılan olayların aksiyon dolu olmasıdır.

Sosyalleşme süreci yalnızca toplumdan bireye aktarılacak gerçekleşen bir süreç değildir. Aynı zamanda bireyden de topluma doğru aktarılan, canlılığı, dönüşümlülüğü, sürekliliği olan bir süreçtir. Toplumu oluşturan ve birbirleriyle aktif bir iletişim içinde olan bireylerin sosyalleşme süreçleri düşünüldüğünde en önemli evre şüphesiz ki çocukluktur. Çocukluk döneminde sosyalleşmeye etki eden faktörler arasında; aile, çevre ve akran gruplarının yanı sıra, erişimi kolay ve sürekli aktif olması bakımından televizyon da dikkat çekmektedir.

Televizyon yayıncılığında zaman içerisinde gerçekleşen değişim ve gelişimin etkisiyle çocuklara özel yayın yapan kanallar oluşmuştur. Çocuk kanallarının oluşumu çocuğun ekran karşısındaki süresini uzatmıştır. Bu kanalların ilk amacı televizyon karşısındaki çocuklara hitap etmek ve onların

eğitimlerine katkı sunmak iken, zaman içinde değişimden nasibini alan bu kanalların çoğunluğu hali hazırda bu işlevlerini kaybetmişlerdir.

Sosyalleşme çocuk için bir öğrenme ve öğretme süreci ise, televizyon bu anlamda büyük katkılar sunan bir araçtır. Eskiden çocuk, evinde ailesiyle birlikte vakit geçirirken, sokakta oyun oynayarak kendisinin de aktif olarak katıldığı deneyim ve öğrenme süreçlerinden geçerken, günümüzde aile ortamında bile kitle iletişim araçları vasıtasıyla reel dünyayla irtibatını koparmaktadır. Çocuk; iletişimi, dış dünyayı ve dış dünyada olması gerekenleri çizgi filmler aracılığıyla öğrenmektedir.

Bu araştırmada; “Çizgi filmlerin çocukların sosyalleşmesindeki etkileri nelerdir?” temel sorusuyla birlikte, yerli ve yabancı orijinli çizgi filmleri izleyen çocukların davranışlarında ne gibi farklılıklar oluşabilir, kültürel açıdan bakıldığında onların iletişimlerini ne yönde etkileyebilir gibi sorular üzerinde durulmuştur.

Gerçekleştirilen içerik analizine dayalı araştırma sonucunda, yerli ya da yabancı yapım çizgi film izleyen çocukların aile, akraba ve arkadaşlarıyla sosyal ilişkilerinde farklı tutum ve davranışları benimseyebileceği, izledikleri çizgi filmlerin yerli ya da yabancı orijinli olmasının kültürel açıdan anlamlı bir farklılık göstereceği kanaatine varılmıştır. Bu anlamda çizgi filmlerin giyim, kuşam, yaşam tarzı gibi kültürel unsurlar ve ahlaki değerler açısından farklılıklara sebep olabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Örneğin Emiray çizgi filminde kültür ve medeniyet kodlarımızla uyumlu mesaj ve imajların, filmdeki karakterlerin temsil ettiği ahlaki değerlerin, çocukların sosyalleşme sürecine olumlu anlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer yandan Mucize: Uğur Böceği ile Kara Kedi çizgi filminin ise, Modern Batı kültürünün bireyciliği, şiddeti ve cinselliği öne çıkaran, kötüler ve kötülüklerin çoğunlukta olduğu bir dünya imajı sunan karakterine uygun içerik ve mesajlara sahip olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu içerik ve mesajların Türk-İslam kültür ve medeniyetiyle uyumlu olmadığı, dolayısıyla Türk çocuklarının sosyalleşmesine katkı sağlamayacağı aşikardır.

Örf, adet, gelenek, görenek ve din kültürü oluşturan temel unsurlar olduğu gibi; sosyalleşme de, kültürün nesilden nesile aktarımını sağlayan bir araçtır. Bu açıdan bakıldığında çocuğun kendi gelenek, görenek, örf, adet ve dinini

öğrenmesi süreç içerisinde kaçınılmaz bir hal alır. Bir kültür aktarım aracı olarak günümüzde çizgi filmler oldukça etkilidir. Araştırma sonucunda Disney Channel çizgi filminde, geleneksel, dini ve kültürel ritüelleri içinde barındıran “cadılar bayramı, sevgililer günü, noel” için düzenlenmiş özel bölümler bulunmaktadır. Bu bölümler Batılı inançların özendirici bir şekilde aktarıldığı eğlence dozu yüksek bölümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çizgi filmi izleyen çocukların Batı kültürüne ait dini ve kültürel günleri içselleştirmeleri söz konusu olabilecektir. Bu durum da, çocuğun içinde bulunduğu toplumun değerleri ve kültürüyle çelişmesine sebep olur.

İncelemiş olduğumuz yüksek lisans ve doktora tezlerinden; Bahtinur Aydın ve Özge Atinel’e ait yüksek lisans tezleri ile Recep Demir’e ait doktora tezinde yerli ve yabancı yapım çizgi filmler ele alınırken, Sabriye Sümeyra Karaca ve Çiğdem Güney’e ait tezlerde yalnızca yerli yapım çizgi filmler ele alınmıştır.⁵⁷ Ele alınan çizgi filmler üzerinden yapılan çıkarımlara bakıldığında; incelenen her çizgi filmin üretildiği ortamın dini, ahlaki ve kültürel yapısından izler taşıdığını görmenin mümkün olduğu belirtilmiştir. Yerli yapım çizgi filmlerde Türk kültürünün önemli bir yer tuttuğu, tarihi yapılar, mahalle yaşantısı, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin yanı sıra İslami tesettüre uygun kıyafetler, cami, türbe gibi dini sembolize eden unsurların da mevcut olduğu aktarılmıştır. Yabancı yapım çizgi filmlerde ise Batı kültürünün önemli bir yer tuttuğu, bireysellik, menfaatçilik ve özel hayatın dokunulmazlığı gibi Batılı değerlerin vurgulandığı, kültürel içerikli bayramların aktarıldığı belirtilmiştir. Yerli yapım çizgi filmlerde aile, büyüklere saygı, emanet, misafirperverlik gibi değerler sıklıkla ele alınırken, yabancı yapım çizgi filmlerde hakaret, şiddet, zorbalık, gıybet gibi olumsuz davranışların sıklıkla işlendiği gözlemlenmiştir.

Birey içinde bulunduğu sosyal çevredeki yerini, statü ve rollerini oynadığı oyunlar vasıtasıyla öğrenir. Her kültürün kendine has değerleriyle yoğurduğu oyunlar vardır. Çocuğun aktif bir şekilde sosyalleştiği bir mecra olan oyunu, beslendiği sosyo-kültürel kaynaklardan aldıklarıyla kurduğu bir gerçektir. Günümüzde bu oyunların popüler kültür ve televizyonun etkisiyle yozlaştığı görülmektedir. Çocuk, izlediği çizgi filminden aldığı mesajlarla oyunlar kurmakta, bu oyunlardaki karakterlerin isimleri, izlenen çizgi filmlerdeki sevilen ya da tercih

⁵⁷ Adı geçen yazarların tezleri, tezimizin giriş bölümünde zikredilmiştir.

edilen karakterlerden mülhem olmaktadır. Bu durum sadece oynanan oyunlarla kalmamakta, çizgi film karakterlerinin görsellerinin eşyalar üzerine nakşedilmesi suretiyle tüketim kültüründe de varlığını göstermektedir. Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisinin boyutları düşünüldüğünde, çizgi film karakterlerinin yerine kendilerini koyabilecekleri, onlar gibi olmak isteyecekleri ve davranışlarının onlara özenerek şekilleneceği söylenebilir.

Çocuğun zihinsel gelişme süreci düşünüldüğünde, gördüklerini ve işittiklerini anlama ve algılamada bir yetişkin gibi olmadığı ortaya çıkmaktadır. O, gerçek ile kurmaca arasındaki farkı anlayamaz, doğru ile yanlış olanı ayırt etme kabiliyeti kendisine öğretilen kadarı ile sınırlıdır. Günümüzde çocuklarıyla ilgilenmek istemeyen, vakitleri olmadığı gibi bahaneler üreterek çocuklarını televizyon gibi kitle iletişim araçlarının eline bırakan ebeveynler, çocuklarının sosyalleşme ve ahlaki değer yoksunluklarının farkına çok geç varmaktadır. Çocuklar milli değerlerimizi, geleneklerimizi, örf ve adetlerimizi, dinimizi benimseyeceği ve içselleştireceği yaşlarda tabiri caizse “elektronik dadı”lara emanet edilmektedir.

Sonuç olarak; toplumlar kültürel ve ahlaki değerlerle yaşamaktadır. Zamanla gelişen toplumlar, farklı kültürlerle karşılaşır ve bir etkileşim oluşur. Bu etkileşim sonucunda birbirlerinin kültürlerinden birtakım özellikleri kendi kültürlerine taşırlar. Fakat bakıldığında hiçbir toplumun kültürü birbirine benzememektedir. Bunun sebebi toplumların etkileşim sonucu aldığı kültürel değerleri kendi kültürünün potasında eritmesidir. Kültürün nesilden nesile aktarım sürecinde, bireyin sosyalleştiği ve toplumsal kuralları öğrendiği bir dönem olan çocukluk, hayati bir öneme sahiptir.

Çocuğun eğitiminde televizyonun; paylaşım, dayanışma, iş birliği ve sosyal davranış örüntülerini öğretme gibi olumlu içerik ve mesajların yanı sıra şiddet, çıkarıcılık ve bencillik gibi olumsuz mesajları da ihtiva ettiği görülmektedir.

Çizgi filmlerin eğitici ve öğretici sahneleri daha sevimli hale getirmeleri, alıcı konumundaki çocuğun öğrenme arzusunu artırabilmektedir. Eğitim amacıyla kullanılan filmlerin görsel ve işitsel boyutuyla daha canlı ve aktif kullanılmasının, gününün büyük bir çoğunluğunu televizyon karşısında geçiren çocuk için ne kadar

önemli olduğu unutulmamalıdır. Çizgi filmlerin verdiği mesajlara ve öğrettiği değerlere dikkat edilmelidir.

Bu sebeple ulusal değerlerimizin ve kültürümüzün devamlılığını sağlamak amacıyla, yerli yapım çizgi filmlerin yayın kalitesinin artırılması ve ebeveynlerin çocuklarının ne izlediğini, ne tarz içeriklerle meşgul olduğunu bilmesi, toplumun geleceği olan çocuklarımızın gelişimi açısından önemlidir.

Konu ile ilgili önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ Çocukların yetişkinlere nazaran olumsuz içerik ve mesajlara karşı daha korumasız olduğu⁵⁸ gerçeğine dayanarak TV programlarının seçiminde dikkatli davranmalıyız.
- ✓ Çocuklar olumsuz davranış içeren programlardan uzak tutulmalı, toplum olma şuuru kazandıran, eğitici, kültürel unsurların yer aldığı çizgi filmlere yönlendirilmelidir.
- ✓ İzlediği çizgi filmler hakkında çocuğun fikirleri dinlenmeli ve dikkati ölçülmelidir.
- ✓ Çocuğun hem zihinsel hem de dilsel olarak gelişimine⁵⁹ olumlu anlamda katkı sağlayacak çizgi filmler tercih edilmelidir.
- ✓ Yoğun olarak kavga, savaş, şiddet gibi olumsuz içeriklerin olduğu çizgi filmler çocuğun saldırgan bir yapıya bürünmesine sebebiyet vereceğinden, bu tarz çizgi filmleri izlemesi engellenmelidir.
- ✓ Çocukları hayal güçlerini kullanmaya teşvik edici ve izledikleri vasıtasıyla görüp öğrendiklerini tatbik edebileceği nitelikte çizgi filmler seçilmelidir.
- ✓ Televizyon, tablet gibi araçlar çocuk bakıcısı görevi üstlenmemeli⁶⁰, aile ile geçirilen vakitler artırılmalıdır.
- ✓ Aileler çocuklarını ekran başında yalnız bırakmamalı, onlara eşlik etmelidir.
- ✓ Çocuklar tarafından beğenilen çizgi filmlerin, eğlence yönleri korunurken eğitici yönleri güçlendirilmelidir.

⁵⁸ Candan Öztürk, Gonca Karayağz, “Çocuk ve Televizyon”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 10/2 (19 Şubat 2010), 84.

⁵⁹ Mahmut Tezcan, *Çocuk Sosyolojisi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2017), 137.

⁶⁰ Tolga Arıca, *Siber Alemin Avatar Çocukları* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015), 54.

- ✓ Yerli yapım çizgi filmlerde çocukların kültür ve tarihlerini anlayabileceği, aynı zamanda da kendi içindeki cevheri keşfedebileceği tarzda yapımların sayıları artırılmalıdır.
- ✓ Yerli yapım çizgi film yapımcıları, yerli çizgi filmlerin yabancı yapım çizgi filmlere göre pasif kalmış yönlerini bulup, o noktalara yoğunlaşarak iyileştirmeler yapmalıdırlar.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Altunay, Alper. “Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya”. *Selçuk İletişim* 9/1 (06 Ağustos 2015).
- Arıcak, Tolga. *Siber Alemin Avatar Çocukları*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015.
- Arslan, Emel. “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim”. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. ed. M. Engin Deniz. Ankara: Maya Akademi, 4. Basım, 2012.
- Atinel, Özge. *Yerli ve Yabancı Yapım Çizgi Filmlerin Çocukların Sosyalleşmesi Üzerine Etkisi: Mersin Örneği*. Mersin: Mersin Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018.
- Avcı, Betül. “Hristiyanlıkta ve Kur’an Tefsirlerinde Hz. İsa’nın Mucizeleri”. *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 9 (2000).
- Aydın, Bahtinur. *Türkiye’de Çocuk Televizyon Kanallarındaki Çizgi Filmlerin Çocukluğa Etkisi Üzerine Bir İçerik Analizi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018.
- Aydın, Mehmet Zeki. “Ahlaki Değerler”. *Genç Bilge* 6 (Ağustos 2008).
- Bodenstein, Mark Chalil. “Hristiyanlıkta Mucize”. çev. Hureyra Kam, Serdar Güneş. *Din Dilinde Mucize*. http://isamveri.org/pdfdrg/D241067/2015/2015_BODENSTEINMC.pdf
- Bozkurt, Veysel. *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kuramlar*. Bursa: Ekin Yayınevi, 4. Basım, 2008.
- Cesur, Sevim - Paker, Oya. “Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/19 (K 2007).
- Demir, Recep. *Türkiye’de Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Dini ve Kültürel Değerler Eğitimi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Doktora, 2019.
- Ergin, Tamer. “Bilişsel Gelişim”. *Gelişim Psikolojisi*. ed. Hatice Ergin, Armağan Köseoğlu. Ankara: Nobel Yayın, 7. Basım, 2016.
- Giddens, Anthony. *Sosyoloji*. çev. Cemal Güzel. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2. Basım, 2005.
- Giddens, Anthony - Sutton, Philip W. *Sosyolojide Temel Kavramlar*. çev. Ali Esgin. Ankara: Phoenix Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Güler, Deniz A. “Soyutun Somutlaştırılması: Çizgi Filmlerin Kültürel İşlevleri”. *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildireler Kitabı*. ed. Haluk Yavuzer, Mustafa Ruhi Şirin. 207-216. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2013.
- Gümüş, Çağrı - Adam, Hümeysa. “Çizgi Filmlerin Okul Öncesi Dönem Çocukları Üzerine Etkisi: Açık hava Tasarımları”. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi* 47 (Mart 2020).
- Gündoğdu, Rezzan. “Sosyalleşme ve Sosyalleşme Süreci”. *Sosyal Psikoloji*. Lisans Yayıncılık, 2. Basım, 2013.
- Güney, Çiğdem. *Çizgi Filmlerde Değer Yüklü Mesajlarda İçerik Analizi: Şeker Hoca ve Yusuf’un Dünyası Örneği*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019.
- Gürkan, Salime Leyla. “Mucize”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 30. TDV İslam Araştırmaları Merkezi. Erişim 02 Nisan 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mucize>
- İçli, Gönül. *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık, 6. Basım, 2012.

- Kara, Bülent. “Çizgi Filmin Sosyolojik Anatomisi Pepe Örneği”. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (31 Aralık 2016).
- Karagöz, Beytullah. *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*. Muğla: Muğla Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009.
- Ker-Dincer, Müjde - Yılmazkol, Özgür. “Televizyon: Çocuklara ‘Gerçek Hayat’ı Şiddetle Öğreten ‘Çağdaş Masal Anlatıcısı’”. *Çocuk ve Medya*. Ankara: Nobel Yayın, 5. Basım, 2020.
- Kızılcıkel, Sezgin - Erjem, Yaşar. *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Konya: Emre Grafik & Reklam, 1992.
- Kobyay, Murat. *Sosyal Bilimler ve Dini İlimlerde Davranış Kuramları*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2012.
- Öztürk, Candan - Karayağız, Gonca. “Çocuk ve Televizyon”. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 10/2 (19 Şubat 2010).
- Öztürk, Hüseyin Emin. *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon*. İstanbul: Nar Yayınları, 2. Basım, 2012.
- Poyraz, Cengiz. “Fiziksel Gelişim”. *Gelişim Psikolojisi*. ed. Hatice Ergin - Armağan Köseoğlu. Ankara: Nobel Yayın, 7. Basım, 2016.
- Sayar, Kemal - Benli, Sezin. *Dijital Çocuk*. İstanbul: Kapı Yayınları, 7. Basım, 2020.
- Sevim, Zeynep. *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması*. Uşak: Uşak Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013.
- Şirin, Mustafa Ruhi. *Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü*. İstanbul: İz Yayıncılık, 3. Basım, 2017.
- Tarhan, Nevzat. *Güzel İnsan Modeli*. İstanbul: Timaş Yayınları, 4. Basım, 2012.
- TDK. *Sözlük*. Erişim 02 Aralık 2022. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tezcan, Mahmut. *Çocuk Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 3. Basım, 2017.
- “TRT Çocuk”. Erişim 09 Ocak 2023. <https://www.trtcocuk.net.tr/hakkimizda>
- Wikipedia. “Cartoon Network”. Erişim 07 Aralık 2022. https://tr.wikipedia.org/wiki/Cartoon_Network
- Wikipedia. “Minika”. Erişim 07 Aralık 2022. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Minika>
- Wikipedia. “TRT Çocuk”. Erişim 09 Ocak 2023. https://tr.wikipedia.org/wiki/TRT_%C3%87ocuk
- Yavuzer, Haluk. “6-12 Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişmesi”. *Türk Psikoloji Dergisi* 5 (1979). Hilmi Ziya Ülken. *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- Yazıcı, Elçin vd. “Çizgi Film ve Çocuk: Ebeveyn Görüşleri”. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 10/1 (12 Temmuz 2019), 10-19.
- Yetim, Gamze - Sarıçam, Hakan. “Çizgi Film Programlarının Çocuklara Etkisi Konusunda Ailelerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 6/11 (30 Aralık 2016).
- Yorulmaz, Bilal. *Ailede Değerler Eğitimi*. İstanbul: Erkam Yayınları, 1. Basım, 2017.
- Yorulmaz, Bilal. *Sinema ve Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Basım, 2016.